

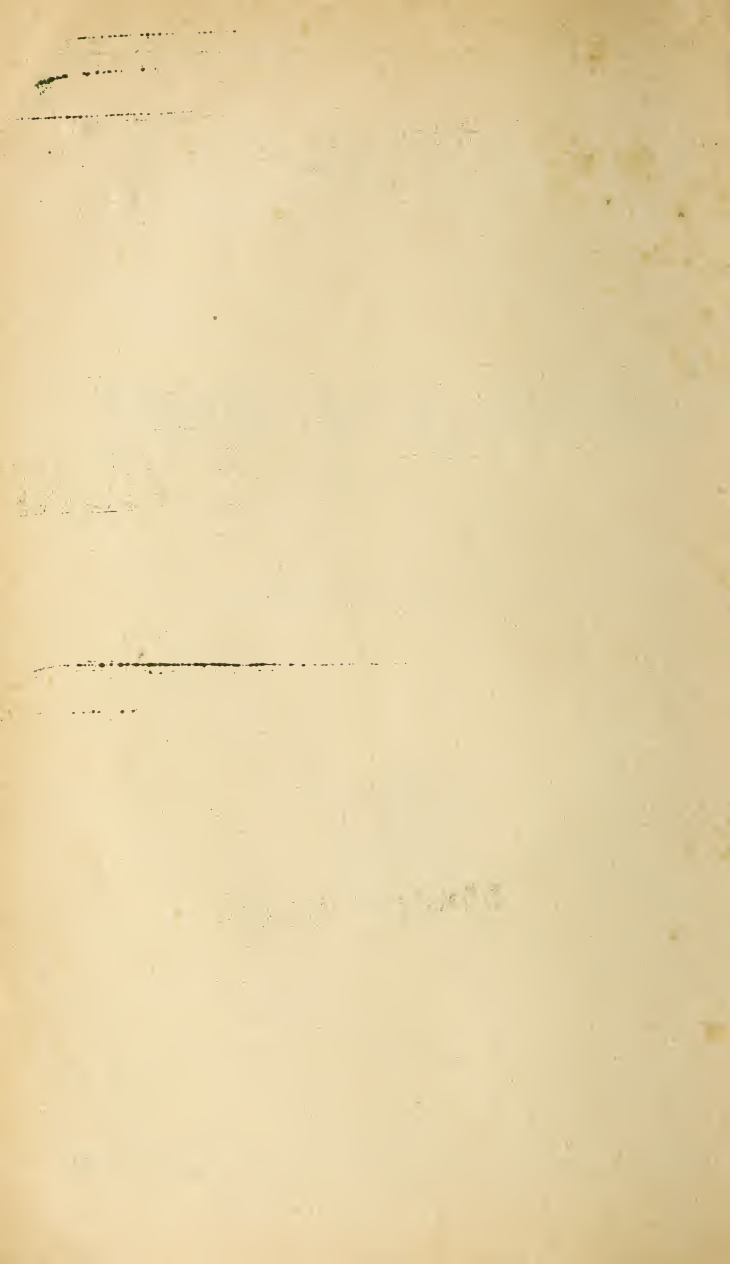
4
SERAFI PIZARRA

LA BALA DE VIDRE

COMEDIA EN TRES ACTES

F. Saler

LA BALA DE VIDRE

La bala de vidre

COMEDIA EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

Frederich Soler y Hubert

(SERAFÍ PITARRA)

(pseud)

~~~~~  
Segona edició  
~~~~~

SALVADOR BONAVÍA. IMPRESSOR.

PLASSA DEL PÍ, 5. — BARCELONA. — 1913

Aquesta obra es propietat dels hereus de l'autor, seuse'l permís dels quals no's pot reimprimir ni traduir.

Queda fet el dipòsit que marca la llei.

La *Societat d'Autors Espanyols* es l'única encarregada de cobrar els drets de representació.

A LA SENYORETA DONYA
ROSETA CAZURRO

Estimada nena: una nit que tu entusiasmas al públich representant la comedia *La sabeteta al balcó* dedicada a un altra nena amiga teva que, també ab èxit, te va precehir en la gloria de ben interpretar-la, se criticava, en lo saló del teatre, que una nena de tants poch's anys com representa la protagonista de dita comedia, pogués tenir tanta prudencia y prou talent pera desenllassar-la com logra

Al mateix temps que això deyan, estavan admirats de la privilegiada intel·ligencia ab que, dada la teva edat, desempenyavas lo paper, obgecte llavors de la seva critica, y assó aprofità un íntim amich meu pera defensar la comedia, y posarte a tu a n'al lloch que mereixías.

—¿No diuhen vostès, preguntà ell, que es extraordinari lo talent ab que aquesta nena representa lo paper d'Elvireta?

—Si, contestaren los aristarcos.

—Doncas l'autor, quan escrigué l'obra, suposà que creava una nena de tant talent com aquesta, y lo que prova que no es impossible que existeixi, es que en té més y tot la nena que ara la representa.

Y es la pura vritat, Roseta, la millor prova de que hi pot haver nenas de la teva edat ab lo talent de la Elvireta, es que tu en tens més que ella.

Aquesta idea me va inspirar la comedia que ara't dedico.

A una nena de la teva edat, que sia com totes, se li regala una nina.

A una nena de la teva edat que com tu senti y pensi, encara es poc alt dedicarli un llibre.

Pensant en tu y per tu'l vaig escriurer; tu l'has representat, y si brillant ha sigut l'èxit que ha obtingut, tu, més principalment que ningú, has contribuït a donàrmel. Ja veus donchs si, essent tot teu, no es natural que a tu se't dediqui.

Admetlo donchs, y si un día, quan ja dona y actriu distingida, que ho seràs si segueixes trepitjant la escena, veus càurer a tos peus las rosas que han de coronar la teva gloria artística, escriu en la més petita lo meu nom; jo, en la fulla més ufanosa y verdenca de mos pobres llaurers, sempre hi veurè lo teu, com una xifra de perletas, que'm recordarà l'èxit, tal volta més inmerescut, però més simpàtic, pera qui t'estima com

L'AUTOR

REPARTIMENT

PERSONATGES	ACTORS
ESPERANSA.	D ^a <i>Balbina Pí.</i>
ENRIQUETA.	» <i>Roseta Cazurro.</i>
VENTURA.	D. <i>Lleó Fontova.</i>
DON CARLOS.	» <i>Joseph Clucellas.</i>
DON ANTÒN.	» <i>Isclé Soler.</i>
DON CÈSAR.	» <i>Francisco Puig.</i>

La escena en Barcelona, 1869

Aquesta obra fou estrenada ab brillant èxit en lo Teatre Català instalat en lo de Romea, la nit del 7 de Octubre de 1869.

ACTE PRIMER

Sala rica.

ESCENA PRIMERA

DON ANTON y VENTURA

VENTU. ¡Ay, ditxós ball! Li asseguro
que encara n'estich cruixit.

ANTÒN. ¡Y bél Es un cop a la vida
y aixís ab tothom cumplim.
Primerament tens don Carlos
que es forasté y bon amich,
y que, si obsequiarlo'ns toca,
l'havèm obsequiat aixís.
Després tens a la Enriqueta...

VENTU. ¿La bala de vidre?

ANTÒN. Sí.

Ab aquell capet que sembla
que'l tinga ple d'argentviu.
¿Què vol ella? Bellugarse,
jugà ab nenas, corre'l pis;
y això, ab lo ball d'ahí vespre,
de tal modo ho va cumplir,
qu'ella y las sevas amigas,
ballant y corrent per 'qui,
van fe anà enrenou la casa
de la manera qu'has vist.

VENTU. Avuy he trovat las ninas
acotxadas al meu llit;
aquells ninots, a la sala;
la cuineta, al según pis,
y tota la casa es plena

- de flors y jochs y embolichs.
- ANTÒN. Bé, si... si es tan aixerida...
- VENTU. ¡Burrango!
- ANTÒN. ¡Es tota esperit!
¡Esparpillada! ¡Graciosa!...
- VENTU. ¿Y no sé si sablo d'ahí?
- ANTÒN. ¿Ne va fer potsé algun' altra?
- VENTU. Que'l té de deixà aturdit.
Mentres que tots nos estavem,
vostès ballant allà dins,
y jo al buffet que prenía
un gelat, fret carmesí,
¿Quina te'm fa? Va ab las nenas,
pujan a n' al segón pis,
s'enfilan al penja robas
ab las cadiras d'allí,
y cambiant a n'als sombreros,
a tots, lo forro de dins,
los tornan a deixà a puesto
y baixan quietas aquí.
Al últim lo ball s'acaba
ella ja's ficaba al llit:
van los senyors los sombreros
a buscà a n'el segón pis;
y com que tots se'l coneixen
pe'l nom del forro de dins,
se'l posa l'un, y no li entra,
a l'altre, li ve a n'aquí,
al altre, fins las espatllas,
y a molts las orellas dins.
Se'ls cambian, se'ls arreglan...
¡Figuris quins embolichs!
Al últim se'n van a casa,
l'un alegre, l'altre, trist;
las senyoras fentne broma.
las criaturas riu que riu,
tothom ignorant la trama,
jo més qu'ells trist y aturdit...
Y sorprès estava encara

quant, parlantne aquest matí.
m'ha dit la cambrera, qu'ella,
mentres la ficava al llit,
li ha contat tot com va ferho,
fent broma així y riu que riu.

ANTÒN. ¡Ja, ja, ja, ja! ¿Y bé, que't sembla?

VENTU. També m'ha fet riure a mi.

ANTÒN. Y això es veyentla criatura,
que, si ella's vol presumir
y comensa a fer la dòna,
te dexaríá aturdir.

Resol las cosas a voltas
d'un modo tan clà y precís;
dona unas rahons tant discretas
quant vol un cas decidir...
que jo... ja't dich... ni una dòna
arriba a di'l que ella diu.

VENTU. ¡Oh! Lo que diu y el que pensa.

ANTÒN. Per forsa te de sé aixís.

VENTU. A mi m'agrada, las cosas,
que's digan com són. y estich
en que, l que diu la Enriqueta,
s'ho treu tot d'aquí'l magí.

ANTÒN. Corrent doncs, ho diu y ho pensa;
ja que vols que ho diga aixís.

VENTU. És que no vull mals entesos,
perque portan embolichs.

ESCENA II

Los mateixos, DON CARLOS, CÈSAR, ESPERANSA y ENRIQUETA, com s'indiquen, cada hu per distinta porta.

CARLOS. Bon dia.

ANTÒN. ¡Oh! *(Rebentlo content.)*

VENTU. *(¡Bò!) (Perque'ls interromp.)*

ANTÒN. ¿Vostè aquí?

CÈSAR. Bon dia.

VENTU. *(¡Bé!)*

ANTÒN. ¡Holal

ESPE. Bon dia.

(Ventura y Antòn no sabent cap ahont girarse per saludar.)

VENTU. ¡Vajal

ANTÒN. Qualsevol dirfa
que s'han donat cita aquí.

CÈSAR. Si qu'es vritat, es casual.

VENTU. *(¡Què, casual! Si tú, ell y ella
ja estavan de centinella.)*

ANTÒN. ¿Y han descansat?

CARLOS. ¡Tant se vall!

ANTÒN. ¿Y donchs y això?

CARLOS. Té un perquè
que a qualsevol se li alcanza,
y en Cèsar y la Esperansa
seràn del mateix parè?

ESPE. Si ho creu vostè, es cert per mi.

CÈSAR. Y a mi'm basta sols que ho diga.

CARLOS. Mil gracias.

TOTS. ¡Oh!

CARLOS. Y això obliga

a di'l perquè penso així.

(S'assentan a la indicació de don Carlos.)

Quant s'ha acabat una festa
tal com la de ahí, si rendirse
vol lo cos, per adormirse,
l'ànima surt y en protesta.
Lo cos diu:— Jo vull descans;
l'ànima:— Jo vull poesia:
lluytan, ve la fantasia,
deixa a n'als recorts triufants.
y aquets deixan sens treball
de Morfeo'l dols recreo.

VENTU. (¿Qui deu esse aquest Morfeo?
No crech que vingués al ball.)

CARLOS Aixís m'ha succehit a mi:
Al volè'l cos adormirse,
l'ànima ha volgut gaudirse
de tots los recorts d'ahí,
y punt per punt, de la festa
m'ha renovat impressions:
La riquesa dels salons,
lo dols acort de la orquesta,
lo brill de la pedrería,
en las trenas de las bellas,
prenía'l de las estrellas
que'l cel del jardí lluhía.
Lo ròssech suau de la seda,
imitant l'enterch fullam,
feya sentir los jjo l'am!
com dits en la salzereda.
Això he vist, y com això,
he sentit, quant es possible,
lo murmull indescriptible
de jardí, orquesta y saló.
Una atmòsfera olorosa
navegant per mars de llum,
y, respirant grat perfum,
veure'l somrís d'una hermosa,

flors esfullantse al calor,
 cors d'emoció palpitantne,
 parellas jovas dansantne,
 y dolsas senyas d'amor
 Això he vist y això he sentit,
 y, com llavors, veureuho creya,
 y aixís gosava, com deya,
 si en cambi'l cos no ha dormit,
 fins que'l sol, provant al día
 que jo no tinch rès de flor,
 m'ha clos los ulls ab amor

(Rihent.)

- quan las flors del jardí obría.
- ANTÒN. ¡Molt bé, don Carlos!
- CÈSAR. Molt bé.
- CARLOS Dedicat a la Esperansa
 y aqui entre amics de confiansa.
 Jo ho dich del modo que sé;
 que no es pas estrany que estàtich
 no adori las musas, quant
 lo prosàich «Majó» al devant
 vol sols càlcul matemàtich.
- ANTÒN. Cregui donchs que, ab poch treball,
 lo dit ho desmentiría.
- CÈSAR. Ha estat una apología
 fresca y poètica, del ball.
- ANTÒN. Corrent; molt bé... està molt bé.
 Però ara vostès ignoran
 que, entrè toyas que enamoran,
 en lo saló, y hont jo sé,
 espera ab los xocalatas,
 y fresca com una rosa,
 aigua clara y fruita hermosa.
- VENTU. (Avuy no havèm trovat natas.)
- ESPE. Anem donchs.
- CÈSAR. Anemhi.
- CARLOS. Anem;
 però...

- ANTÒN. ¿Qu'hi ha?
ESPE. Digui
CARLOS. ¿Y la nena?
ESPE. ¡Ay! Té rahó.
CARLOS. ¡Oh! Y que no té esmena.
Si ella no vé no baixèm.
VENTU. Lo senyor si que delira
per no estar tranquil.
ANTÒN. ¡Y tall
CÈSAR. Lo que aquesta nena val
no ho veu tothom qui la mira.
VENTU. ¡Ah! Això sempre ho ha tingut.
CARLOS. ¡Tant viva!
VENTU. Tots hi convenen.

ESCENA III

Los mateixos y ENRIQUETA

- ENRI. ¡Bon día!
TOTS. ¡Ah!
VENTU. (¡Bòl)
ANTÒN. Aqui la tenen.
VENTU. (Ja s'ha acabat la quietut.)
ENRI. Papà. Don Carlos.
(Fentse petons ab tots.)
CARLOS. (¡Que monal)
ENRI. Cèsar.
CÈSAR. Hermosa.
ENRI. Esperansa.
VENTU. (¡Ja veureu jo si s'atansal)
ENRI. ¿Y el reganyós? *(Anant a Ventura.)*
VENTU. ¿Què?

- ENRI. ¿Que'm dona?
 VENTU. Bé, bé, bé... vés... fuig d'aquí.
 ENRI. ¡Ah! ¿Si? | Tu fesme caricias!
 VENTU. ¿Que't creus que no tinch noticias
 de lo dels barrets d'ahí?
 ENRI. Té rahó... vostès no ho sabian.
 Si... en Ventura es reganyós.
 Mirinsel. ¡Ay! ¡Que rabiós!
 ¡Si ara'l tocavan, veurian!
 VENTU. ¡Je, je, je! . Vaja... un petó
 y acabèm d'una vegada.
 ENRI. ¡A ja, ja, ja! Aixís m'agrada.
 ¿Ara tu ho vols? Donchs jo no.
 VENTU. ¡No't durè a dar pà a las ocas!
 ENRI. De primé heu lo capdell.
(Agafa un capdell y fuig y ell li corra al darrera per aq-
farli.)
 VENTU. Ja'l tinch.
 ENRI. ¡Eh!
 ANTÒN. Au, tonto.
 ENRI. Mixet.
 Psi, psi, psi, psi.
 ESPE. *(Tots riuhèn)* ¡Ay si'l tocas!
 VENTU. Ara. *(Agaga'l capdell.)*
 TOTS. Si.
 ENRI. No.
 ANTÒN. Si; ara es cert.
 ENRI. Donchs lo petó.
(Féntsel fer per Ventura.)
 VENTU. ¡Entramalida!
 ENRI. ¿Y qui ha guanyat?
 VENTU. ¡Bò! ¡M'agrada!
 ENRI. ¿Si tú has pagat, ves qui pert?
 CARLOS ¡Ba! ¡Per una nena així *(Riuhèn tots.)*
 dono jo dèu anys de vidal!
 ESPE. ¿Y qui t'ha llevat?

ENRI. La dida.
ANTÒN. ¿Y per què tant dematí?
ENRI. Perque ha suchcehit que dormia
quant, tot plegat, lo saló
ahont las joguinas tenia,
se torna un carré, de día,
com quant ve una professó.
Per tots los balcon, domassos;
a terra, ple de ginesta,
per tot arreu. flors y llassos,
y tot com va en aquets cassos,
quant hi ha d'havé una gran festa.
Mes com que'l carrer podia
ser poch gran, com sabèm tots,
gent de debò no hi cabia,
y en lloch de gent, hi havia
ninas, ninos y ninots.
Hi eran las de can Gervasi,
totas las de ca'n Fradera
que volen un que s'hi casi,
la que jo tinch, cuasi cuasi
també se de cert qu'hi era,
y entre las qu'hi ha al Passatge
de las columnas, vestidas
més ricas que cap imatge,
n'hi havia encara, del viatge,
mitj de cotó-fluix guarnidas.
De las pobretas. se'n veyan
fins d'aquellas de cartró
qu'aixís fan soroll y seyan
ja en los taulons, perque creyan
qu'era aprop la professó.
Tocan trompetas; ja venen;
timbals que's senten, ja hi som;
y tots los soldats que's tenen
en que s'ha de fer convenen
cordó de soldats de plom.
¡Jo, ja pot pensà; admirada!

¿Què son tantas ninas finas?
 Quant una que era espatllada
 me diu qu'es per la arribada
 de la Reyna de las ninas.
 Lo curs, desde aquet moment,
 ja ha comensat a espessi se,
 y venía gent... y gent...
 ¡Tota de ninos!

VENTU.

S'entén

ENRI.

Fins que comensa a aclarirse.

VENTU.

¡Ah! Aquí vé la professó.

ENRI.

Primer la caballería
 tota ab caballs da cartró,
 rodetas, y ab un cordó
 que estirantlo un, corría.
 Després uns ninots de ral
 d'aquells que, estirant un fil,
 tocan aixís lo timbal
 y portant un barr et alt
 fet com de guarda-civil.
 —¡La reyna, la reyna vé!—
 al fi han dit ninots y ninas;
 y al dí això entra a n'al carré
 una nina, que no sé
 si n'he vist may de més finas.
 Movía'ls ulls, deya—¡Papà!
 y anava dintre d'un cotxe
 de dur nens a passejà;
 movía'l cap per saludà
 y saludava mitj motxa.
 —Sembla que la veig tristeta,
 ha dit una... y cuasi, cuasi
 que deu ser perquè ¡pobretal
 vol anà a cà' la Enriqueta
 y l'han de du a ca'n Gervasi.»
 —¡La Enriqueta!—he sentit—¡Bò!
 —¡Donchs ha d' anà a casa meval
 ¡Es la nina, la vull jol—
 Però'ls de la professó

deyan que no y qu'era seva.
 — ¡Viva la Reyna! — han cridat.
 — ¡Viva! — tothom contestava,
 y'ls ninots, han comensat
 a fer brujit tot plegat,
 mentres la reyna passava.
 L'un movia'ls cascabells;
 aquells qu'aixís fan trinch trinch
 tocavan la marxa d'ells,
 y ab campanetas, uns vells,
 tocantlas, feyan, sing sing.
 Llavors los canons de plom
 ¡pom! fan salva desseguida,
 los timbals fan tam, ram, rom,
 tots cridant viva, y; ¡Ja hi som!
 dich jo llavors a la dida. —
 M'ha despertat, m'ha vestit,
 m'ha senyat, he surtit fora,
 y aquest somni que'ls he dit
 vol dir que la nina plora
 perque ha arribat ja fa un' hora
 y vol qu'hi anem tot seguit.

ANTÒN. ¡Oh! ¡Hermosa!

(Y li fan petons que ella torna, agafantla l'un després de l'altre)

CARLOS. ¡Mona!

ESPE. ¡Aixerida!

CÈSAR. ¡Bufona!

VENTU. ¡A fè n'ha fet feyna!

ANTÒN. ¡Reyna! ¡Tu si qu'ets la reyna!

ENRI. D'Espanya.

VENTU. ¡Bò!

ENRI. Ho diu la dida.

ANTÒN. Jo, parlant de ninas finas,
 un cop que'n voldria alguna.
 li vaig dir: — Te'n donaré una
 qu'es la reyna de las ninas. —
 Li vaig fe enviarli a buscar

per lo mateix quinquillaire.
 Ella, que no espera gaire,
 l'ha comensada a anyorar.
 Però com, moltas vegadas,
 hi ha, com ja diu Calderón,
 sueños que verdades son,
 aquestas cosas somiadas
 pòtsé avuy seràn vritat,
 perque, ab lo que a can Gervasi
 'm van dí ahí, cuasi cuasi
 que la nina haurà arribat.

ENRI. ¿Si? Donchs, tú, anem desseguida.

ANTÒN. No: primer hem d'anà allí
 pe'l xocolateta.

ENRI. Si.

ANTÒN. Y després veshi ab la dida.

ENRI. ¡Ah!

ANTÒN. ¿Qu'hi ha?

ENRI. Sé un cuento bonich.

CESAR. ¿Si?

ENRI. D'un rey moro... un' historia.

Ara l'aprench de memoria
 y el contaré.

ANTÒN. ¡No'ls ho dich!

ESPE. Molt ben pensat.

CESAR. Donchs anèm.

*(Va a donar lo bras a Esperansa quan repara que Carlos
 ja li ha dat, y queda observantlo fisco com tots los demés
 actors, menos Enriqueta.)*

ENRI. Anem.

*(A César que no la sent perque està distret mirant lo de
 Carlos, al mateix temps que Esperansa al acceptar lo bras
 li dona una mirada que vulga dir: «Fa veus que no es
 culpa meva.»)*

CARLOS. Lo bras, Esperansa.

(Y se'n van pel fondo los dos, fent brasset.)

CESAR. (¡Oh! Lo de sempre.)

ANTÒN. (*Veyentho content.*) (No's cansa.)

VENTU. ¿Has vist? (*A César apart.*)

ENRI. ¡Bò!

(*Veyent que dona el bras a César y ell no'n fa cas.*)

CESAR. (*A Ventu a.*) (Y massa.)

VENTU (*A César.*) ('Ns veurèm.)

ENRI. ¡Però y César!

(*Impacientada donant un cop de peu que treu a tots de sa abstracció*)

ANTÒN. ¡Bò!

CESAR. ¡Enriqueta!

VENTU. De quina manera't posas.

ENRI. Dom lo bras y digam cosas
com a una senyoreta.

(*Fa brasset ab César y aquest, bromejant, fa com qui s'hi declara, tot anantsen ab ella.*)

VENTU. ¡Ja, ja! mirissels.

ANTÒN. ¡Ja, ja!

(*Enriqueta al ser al fondo se gna tot plegat ab César y tots dos saludan exageradament.*)

ENRI. Senyors...

ANTÒN. (*Seguint la broma.*) Als peus de vostè.

VENTU. Senyoreta...

(*Igual, mentres ella y Cesar desapareixen.*)

ANTÒN. ¡Je, je, je!

VENTU. ¡Veyeu que arriba a pensà!

ESCENA IV

DON ANTÒN y VENTURA

- ANTÒN. ¿No t'ho dich? ¡Cal Té unas cosas que a mi'm posan indecís. Jo, 'l primer cop que la noya va anà al teatro ab mi una nit, li vaig fé al ser aqui casa, perque ho vaig creurer precis, un sermó, per prevenir-la contra'l mon y'l seus perills. Dientli que tingués cuidado, que'l cor es un tresor rich, que las il-lusions son perlas que ell va engastant ab enginy per fé un collar, y si's trenca o s'en despassa, fugint, sols una perla, primera il-lusió que del cor ix, darrera van una a una totas las altres seguint. Donchs quant jo aquet sermó feya, sense que la haguessem vist, ella era aprop que estudiava y de desde aquella nit, quan vesteix de llarch la nina, li fa'l sermó fil per fil.
- VENTU. Si. si; està en aquesta casa, sens ella, fora està als llims.
- ANTÒN. Però anant a un'altra cosa y ara que estèm sols aqui. ¿Has reparat a don Carlos y la Esperansa? ¿Què hi dius? ¿No has vist tú que a totas horas?...
- VENTU. (¡Y'm diu a mi si ho be vist!)

ANTÒN. Sempre està que sembla qu'ella
lo du als enagos cosit;
que vé del jardí y li porta
los clavells més carmesins;
que li tira una floreta
en cada cosa que diu...

VENTU. ¿Vol dir, vostè?

ANTÒN. Que s'estimen
y que'm volen fer felis,
perque crech que, per la noya,
no hi ha qui'l puga suplir.
Afortunadament ella...
encara amor no ha sentit...

VENTU (Los cegos qu'he vist més cegos
son los pares y'ls marits.)

ANTÒN. Després—tu ets ja com de casa
y a n'ha tu tot se't pot dir. -
Jo, a las bondats de don Carlos
dech estar per sempre agrahit,
perque'm va salvá un cop l'honra
trayentme d'un compromís.

Aixís es que si ab la noya
se casés, com ja t'he dit;
logravam de cop tres cosas
sense pensà y d'improvís.

VENTU. ¿Mes d'ahont ha tret que ella
l'estima per'quest estil?

ANTÒN. Perque ella mateixa a voltas,
com qui diu, cuasi m'ho ha dit.

VENTU. Bé, bé; ja veurà, entenemnos
abans no hi hagi embolichs,
perque això dels mals entesos
portan lo que no's pot dir.
¿Què li ha dit ella?

ANTÒN. Que trova
que don Carlos es molt fi.

VENTU. Això també ho dich jo ara.

ANTÒN. ¿Y dientho tú. què vols dir?

VENTU. Que ho dich sense que jo pensi

qu'ell se puga casà ab mi.
 ANTÒN. ¡Vés, plaga de la parroquia!
 Ets un gat dels frares.

VENTU. ¡Si!
 Es que jo no dich que siga
 ni que no siga: sols dich
 que fins que's diuhen las cosas
 com lo pà pà y lo ví ví,
 penso que'l pà pot ser coca
 y que'l ví pot sé aigalit.
 Home, miri... sense anàrnosen
 ara massa lluny d'aquí.
 Jo, só oncle d'una nevoda
 que, entremitj dels molts fadrins
 que la voltavan, n'hi havia
 un, que, essent més aixerit,
 va arribà a anà casa d'ella
 fentse ab lo séu pare amich.
 Al cap d'un quant temps, lo pare
 và reparar que, al surtir
 lo fadrinet cada vespre,
 la noya, fent un sonrís,
 deya: — ¡Que m'agradaría!
 ¡Que m'agradaría a mí! —
 Com que'l fadrí demanava
 per casarse tot seguit...
 Sentint dí son pare a n'ella
 que tant li agradava aixís,
 dóna a n'al fadrí paraula,
 y quedan entesos, fins
 que al anà a parlar la noya:
 — Ja estaràs contenta— diu—
 aquell que tant t'agradava
 serà aviat ab tú felís.—
 Sentí això y ròmprer la noya
 en un plò, un gemech y un crit,
 và succehí en menos del qu'ara
 jo per esplicarli estich.
 Ja pot vostè afigurarse,

lo séu pare, qu'aturdit.

—¿No deyas que t'agradava
tot veyentlo anà o venint?

¿No deyas:—M'agradaria?

—Sí; però volia dir, —
tot plorant và respondre ella
y deixantlo allà aturdit.

—¡M'agradaría que'l pare
me'l tragués aviat d'aquí.—

ANTÒN. Bé; un quidproquo com un altre
que casualment và sortir.

VENTU. Un mal entès com lo qu'ara
temo que và a surtí aquí.

ANTÒN. Veuràs com no.

VENTU. Donchs a vèurer.

ANTÒN. Y ara, la vritat te dich,
may diré a la meva filla:
— T'obligo a casarte aixís, —
perque ella es llibre y sols ella
lo nuvi té d'elegir;
però estigas cert que si ara
don Carlos s'ha decidit
y ella'm diu no... ella es llibre...
però... si no'm diu que sí,
se queda avuy sense pare,
perque'm moro d'improvís.

(Se'n va.)

ESCENA V

VENTURA

¡Ventura, això và molt mall
 Això và mal, si, Ventura.
 y, sí algú'l carro no atura.
 và'l carro pe'l pedregal.
 ¡Pobra noya! ¡Perdre així
 la ventura que més dural...
 ¡Ventura de la ventura
 qu'encar hi ha en Ventura aquí!
 Això s'ha de meditar.
 En ma vida he prèrs rapè;
 però, si'n tingués, a fè
 pendria un polvo per pensar.
 Don Carlos me va dí ahí
 que avuy volía parlarme.
 ¿Qui sab si es ja per contarme?...
 ¡Vatualisto! Clar que sí.
 ¿Però qui cap tecla toca
 si no sab lo pit d'ell y ella?
 ¿Vejam... què faig? ¿Qui capdella
 si no té'l cap de la troca?
 Però aquí'l perill està,
 en que pot ara, don Carlos,
 fent d'ensetall, capdellarlos...
 ¡Donchs los hi havèm d'embullà!
 ¡Perdre una aventura així
 quan la ventura es segural.
 ¡Ventura de la ventura
 qu'encar hi ha en Ventura aquí!

ESCENA VI

VENTURA y DON CARLOS

CARLOS. Ventura.

VENTU. ¿Y qu'hi ha? Si senyó.

¡Ventura, què!...

CARLOS. No sabia...

VENTU. ¡Oh! Y jo'l feya un qu'escarnia
las venturas qu'he dit jo.

CARLOS Vostè en la casa, Ventura,

(Després de mirar per tot.)

ni es lo majordòm ni'l criat;
es sols un subjecte honrat
que pel bé de tots procura,
que per l'amo es nn germà,
qu'es un pare pels seus fills
y que per treure'ls perills
qualsevol cosa farà.

VENTU. ¡Es a dir qualsevol cosa!...

Entenemnos.

CARLOS. Si, home, si;

vull dir jo, pel bon camí;
no cap cosa sospitosa.

VENTU. (No hi ha més, vaja... m'ho diu)

CARLOS Viu donchs aquí, hermosa y pura,
un àngel, tot ell ternura,
que fa un cel del lloch hont viu.
Dona ella, aquí ab sa presencia,
a quant la volta, valor,
com a quan volta una flor
dona a la flor rica essencia.
Es la Esperansa.

VENTU. ¿'L periòdich

o la filla? ..

CARLOS. La filla, home.

VENTU. ¡Y bé, home!

CARLOS. ¡Fins sembla broma
que vulga ser tan metòdich!

VENTU. Home, miri, ara aqui ho té.
Si vostè hagués dit ben clà:
La Esperansa, filla ..

CARLOS. ¡Bah!

VENTU. ¡Oh! ¡Bah! Ho hauria entès bé.

CARLOS. Donchs vaig veure a la Esperansa,
com vol, de don Antòn, filla,
com veu lo marí, quan brilla,
la estrella de la bonansa.

Primer vaig sentí a n'al cor
que'm dava dol y alegría:

creya qu'era simpatía;
ara sé ja que es amor.

¡Amor que ab eterna fè
a pagarli'l cor m'obliga!

Reflexioni un xich y diga
lo que li apar a vostè.

¿Sap si ella estima a n'algú?

¿Sab si hi ha algú qu'amor li duga?

VENTU. (¡Tant que hi puch fé y que no puga
rospòndrer rès de segú.)

(*Rabia*)

Veurà: jo... sempre he pensat
qu'això vol molta paciència...

y a fè'n puch tení esperiència,
perque jo... may m'he casat.

Es un pas, que'm dona esglay
pensar que puch esgarrarlo,

y... tant m'he mirat a darlo,
qu'al últim... no l'he dat may.

Ab això, jo, de vostè,

me posaria a observarla,
venir cada any, repararla,

vèurer si s'hi oposa re...

y... quan ella arribi a vella,

que sabrà ben de segú,

que ja no la vol ningú,

si li convé,'s casa ab ella.

CARLOS. ¡Just! ¡Y allavors m'haig de tòrcer
a apèndrerla ab tanta edat!

VENTU. ¡Pitjor si ja hi fos casat
que l'hi tindria a la forsa!

CARLOS. O lo dit, Ventura, es broma,
y no vé al cas ferne arà,
o això es dirme que ella encara
al amor que sent no's doma.
Jo sé que ningú es perfecte.

Dínguinho tot francament.

¿Es qu'hi ha algun impediment?

¿Es que ella tè algun defecte?

VENTU. Defecte... defecte...

CARLOS Si.

VENTU (¡Vatualistu! ¡Bona beta!)

CARLOS ¿Potser que la Esperanseta
tingui un defecte per mi?

VENTU. Veurà, donchs: quant nos vé un home
y demana per favor,
com vostè, qu'un li obri'l cor,
crech qu'es fins vil ferli broma.
Ab axò, si la comfiansa
promet dur pe'ls camins rectes,
jo li confiaré'ls defectes
que sé que té la Esperansa.

CARLOS. Com que'n dependeix ma vida,
espliqui y juro callar.

VENTU. (¡Bravo! Així'l podré esquivar
y no hauré dit cap mentida.)

CARLOS. Ja escolto ab ansietat.

VENTU. ¿Veu? Ella. . es clà... es una joya:
molta instrucció, bona noya...

CARLOS. Digui.

VENTU. Pero ¡ey!

CARLOS. Lo tractat.

VENTU. Doncas, fill,'ns té la pena
qu'aixís qu'ella sent un trò...
¡Fill, com se posa!

veure matar ni un pollastre.
 Aixís que té rabia, canta;
 no li agrada està a las foscas;
 la incomodan molt las moscas;
 un tiro al teatro la espanta.
 No pot sufrir las llantías;
 li agrada molt vestir curro;
 se fa escaltà'l llit ab burro;
 va a fer la siesta de dias...
 ¡Y la principal desgracial...
 Però això...

CARLOS. ¡Fugi, home! ¿Ahont som?

VENTU. Corrent, donchs... de según nom,
 se diu...

CARLOS. (*Rient.*) ¿Cirila?

VENTU. (*Ab horror.*) ¡Pancracial!

CARLOS. ¡Ja, ja, ja, ja!

VENTU. Era el sant
 del dia qu'ella va neixe.
 Aquí hi ha la costum aqueixa,
 y veliaquí.

CARLOS. ¡Y donchs, avant!

¡Ja, ja, ja, ja!

VENTU. (*Asustat.*) ¡Bò! ¡Y se'n riul!

CARLOS. Bé, home, bé; vostè es un home
 que per sostení una broma
 en tot sab trobà un motiu.

VENTU. ¿Y vosté's creu qu'ara jo?...

CARLOS. ¿Es dir, donchs, resumint ara,
 qu'ella no ha sentit encara
 la més senzilla passió?

VENTU. Però, home... (*Parat de lo que li passa.*)

CARLOS. No l'ha sentida
 quant vostè, que ho sab bé tot,
 no n'ha pogut dir ni un mot,
 sabent lo íntim de sa vida.

VENTU. Però si jo...

CARLOS. (*Boig de alegría.*) Tampoch sab

que nigú vulga oposarshi,
y cap motiu deu trovarshi
quant vostè no n'ha dit cap?

VENTU. Però si dich...

CARLOS. Sé imperfectes
es fatal condició humana,
y quant lo meu cor demana
que'm diga aquí's seus defectes,
vostè, ab la delicadesa
de que tant capàs no'l creya,
m'ha dit que com a tals veyia
los qu'aumentan sa bellesa.

VENTU. Però si...

CARLOS. *(Interrumpintlo.)* ¡Oh! ¡Gracias, Ventura!
Ab la amabilitat d'ella,
ab la meva bona estrella,
ab l'afany que encara'm dura,
ab los consells de vostè
y'l consentiment del pare,
me veig de tot capàs ara
y ja no m'espanta re,

(Ventura vol contradir-lo però no pot.)

¿Que'm calmi? No tinga por.
¿Què'l dispensi? ¡Fugil! ¡Si, home!
No hi ha de què. Si... Una broma,
Lo meu sombrero... ¡Ah, això!

(Prenentlo.)

Gracias, Ventura... ¡Pe'ls dos!

(Encaixanths)

¿Pe'l pare? Ca; es campetxano.
Lo veig, li dich, la demano
y só l'home més ditxós.

*(Sc'n va per la porta del fondo, deixant a Ventura com le
lo d'aturrullat.)*

ESCENA VII

VENTURA y CÉSAR

- CESAR. ¡Ventura, estàs encantat!
VENTU. Espérat, calla una estona;
encara'm sembla qu'enrahona.
- CESAR. ¿Mes qui era?
VENTU. Una tempestat.
- CESAR. ¡Sempre content! ¡Ditxós tú.
que per lograrho tens trassa!
- VENTU. ¡Calla, home; si'l qu'a mi'm passa
no passa may a ningú!
Trellava aqui ab don Carlos
pera desfer be'l casori...
He mogut un rebombori.,.
Trech defectes per contarlos,
m'escarrasso, y al fi ve
que...
- CESAR. (*Rient*) ¿Algún mal entès?
VENTU. ¡Caball!
Tot lo que li he dit per mal
ho entén mal y ho pren per bé.
- CESAR. ¡Oh! Estem perduts.
VENTU. ¡Si ho estèm!
potser més del que tu't pensas.
Vejam si ara te'n convences.
- CESAR. ¿No li has dit qu'ens estimém?
VENTU. ¿Y com li podía dir
si no sé bé de segú
si li has dit a n'ella tú?
- CESAR. Tens rahó
VENTU. ¡No n'haig de tenir!
CESAR. Te causa això fins sorpresa
y potser tens rahó de sobra.

Però ¡ay, Ventural! ¿Com obra
 qui pensa ab delicadesa?
 Orfe jo de pare y mare
 y amparat pel pare d'ella,
 vaig comprendre acció tant bella,
 tant com la compregui ara.
 Vaig veure aquí un pare amant
 que a sa filla idolatrava,
 y que per xò's proposava
 trovarli un partit brillant,
 y vaig veure que si un día
 lo meu amor jo li deya,
 sas il-lusions li desfeya,
 sos somnis d'or destrufia.
 Per xò acceptí aqueix combat
 portant ja clavada al cor
 la sajeta del amor.
 ¡Tu sabs prou bé si he lluitat!
 Tu sabs que entre lo que creya
 lo meu deber y la flama
 d'aquest cor que sempre l'ama,
 lo meu deber, tant sols veya.
 ¡Més avuy que per moments
 veig que lo perill avansa,
 y la nau de ma esperansa
 veig que destrossan nous vents,
 vull entrà ab la nau a port,
 perque ma ànima aflijida
 no veu, sens ella, la vida,
 no veu, sens ella, la mort...
 Perque, sens ella, pel mon,
 fora indefinit mon viatge;
 perque es, sens ella, un paissatge
 sense límits ni horisón!
 VENTU. Veuràs: jo... això de les naus,
 y tot això... es de promesos;
 però porta mal entesos.
 Li dius clar, respòn, y en paus;
 y en sabent de cert que tu

ets lo qui prefereix ella
io poso a n'al gat la esquella...

(César va a parlar.)

o'l cascabell; tot es hú.

CESAR. ¡Oh! ¡Si tu això pots lograr
té deuré més que la vida.

VENTU. Dígali això desseguida,
y us diré'l plan per obrar.
Jo he dut a bras al teu pare,
t'he portat després a tu,
duré al teu fill y es segú
qu'a n'al fill que tinga encara.

¿Si essent xich lo mestre't feya
quedà un cop sense dinar,
qui al oncle feya calmar?

Jo, que l'enfado li treya.

¿Si essent xica plorava ella
qui li feya parà'l plò?

Jo, que la treya al balcó
fentli mirà alguna estrella.

¿Doncs si us consolava als dos
llavoras qu'erau tant raras,
ara que us veig sens amparos
no tinch d'estar neguitós?

Y si al ff'm voleu pagar
tots aquets favors y'ls altres,
demano sols que ab vosaltres
me deixeu per sempre estar.

La Enriqueta ja's fa gran,
y jo, sens una criatura
per durla a bras y a costura,
no tinch contento un instant

Hi duré'l teu, com sabré,
y màxima es que no falla:
creu, César, que la quitxalla
ab un avi està més bé.

No pot viure ella sens ell,
com sens goig no hi ha ventura.

Allà hont hi ha una criatura
per força hi té d'havè un vell.

CÉSAR. ¡Oh! Ho faràs perquè t'ho prego,
perquè't vull, perquè ets honrat,
y perquè caus de bondat.

VENTU. ¡Oh!

*(Entussiasmat va a dar las gracias y ensopega; però no
cau perquè César l'aguanta.)*

No caich; però ensopego.

CÉSAR. ¡La Esperansa! *(Foyós. sentint que ve.)*

VENTU. Donchs avant.

CÉSAR. Però ab la nena. *(Sentint ho.)*

VENTU. Que hi vinga:
mentres que jo la entretinga,
tu li fas di en un instant.

ESCENA VIII

*Los mateixos, ESPERANSA y ENRIQUETA que,
entran pel fondo*

ENRI. ¿Y tu me la vestiràs?

ESPE. Si, dòna. ¡Ditxosa nina!

VENTU. ¡Hola!

CÉSAR. ¿Ets tu, Esperansa? Vina.

*)Esperansa va al sofà a seurer al costat de César, y Enri-
queta seu al altre cantó ab Ventura.)*

VENTU. ¿Ets tu, Enriqueta? Veuràs.

(Esperansa agafa lo telaret y broda.)

CÉSAR. ¿Pots escoltarme un moment?

ESPE. ¡Ell duri tant com ma vida!

VENTU. L'estamp... ¡Ah!... Aquí. Desseguida.

*(Trencant d'un capdell un tros d'estamp y arreglantlo pera
fer l'aranya y demés jochs que s'hi fan.)*

ENRI. Ho vull fer jo.

VENTU. Donchs vés fent.

(Y la noya prenentli'l estamp, ho comensa a fer.)

¿Es dir que perque fas festa,
lo vestit nou?... ¡Desatinal!

(Reparant que'l dú.)

ENRI. Es qu'hem d'anà a dur la nina
quan la dida estiga llesta.

VENTU. ¡Ah! Aixís ja es altra cosa.

(Parlant sempre cada hu en son grupo.)

CÈSAR. Veig que'm falta atreviment.
si permís, no'm donas.

ENRI. *(A Ventura dantli'l joch.)* Pren.

ESPE. Pren, y en tot de mi disposa.

ENRI. Los dos camins. *(Mirantho ab Ventura.)*

CESAR. *(A Esperansa.)* Dos camins

abans pel meu cor hi havia:

l'un, lo descobrirte un día

lo que per tu hi ha aquí dins, *(Al cor.)*

desde que quant nens nos davan

los teus papàs grat consol,

era un mateix...

ENRI. *(Per lo que fa ab Ventura.)* Lo bressol.

CESAR. Lo bressol ahont nos bressavan.

L'altre'l callar y guardar

la passió que'l cor sentía,

per si duentla jo destruhía

plans que un pare pot formar,

y respectar ab cautela

de la teva honra'l cristall,

perque es l'honor...

ENRI. *(Cambiant lo joch que feya.)*

Lo mirall.

CESAR. Un mirall que tot l'entela.

Aixís vaig pensar y aixís

sabs tu que hi obrat fins ara.

No t'havía dit encara

que sols tu'm pots fer felís.
 En los teus nlls jo llegía
 que igual tu de mi pensavas,
 y que sols no ho declaravas
 porque'l rubor t'ho impedia.
 Fins que la sort, per l'efecte
 d'una combinació estranya,
 nos ha enllassat com...

ENRI. La aranya.

CESAR. Com la aranya al pobre insecte.
 Y'l llas ha sigut que al vèurer
 que l'un al altre'ns perdiam
 havèm notat que sufriam
 lo que may podíam crèurer.
 Y entre los fils de la xarxa
 qu'ha teixit deber y amor,
 ahont si — ¡Quèdat! — diu lo cor,
 sents lo deber que diu: — ¡Marxa! —
 dius, veyent que's sacrifica
 lo teu cor desesperat...

ENRI. ¡Ay, ay, ay!

VENTU. ¿Què?

ENRI. S'ha embullat.

CESAR. ¿Qui aquets fils desembolica?

VENTU. ¡Ah! ¡Tonta, tonta!

ENRI. ¡Y qui no erra!

VENTU. ¿Ahont tens lo cap?

ENRI. (*Buscantlo.*) No se sab.

CESAR. Al fi'l cor fa perdre'l cap. (*Sequit.*)

VENTU. Y en perdent lo cap, a terra.

(*A Enriqueta.*)

CESAR. Y aqueix amor, com sabs tu,
 més creix quant més lo temps corra...
 y al últim...

ENRI. (*A Ventura.*) Lo llas s'escorra!...

CESAR. Y al fi aquest llas...

ENRI. Se fa un nú.

CESAR. Ja qu'hem arribat aquí...

¿Estàs a tot disposada?

ESPE. ¡A tot! *(Y s'alsan.)*

VENTU. ¡Uy! Que està embullada.
Ves com ho fas.

ENRI. ¿Com? Així.

*(Y trencant tot d'un plegat l'estam l'entrega desembullat a
Ventura que'l contempla sorprès.)*

VENTU. Y té rahó.

UNA VEU. *(Dins.)* ¡Noyal

ENRI. ¡Adeu siau.
que vaig a buscar la ninal

(Se'n va pel fondo.)

VENTU. ¿Veyeu? Ella en tot atina.
Així es com vindrà la pau.

(Ensenyant l'estamp.)

ESCENA IX

VENTURA, CÉSAR y ESPERANSA

CESAR. ¿Vols dir tú?...

VENTU. Que lo milló,
quan la cosa está embullada,
es pegarhi una estirada
y s'ha acabat la funció.

CESAR. Això es lo qu'havem pensat.

ESPE. Això es lo qu'ara pensàvam.

VENTU. Veig donchs que tots esperàvam
qu'ella se'n haguès anat.
¿Y esteu decidits?

CESAR. Ho estem.

ESPE. ¡Per ell sols viu la Esperansa!

CESAR. ¡Fins lo cel sens ella'm cansal

VENTU. Doncas al cas.

- CESAR. T'escoltèm.
- VENTU. Com que don Carlos encara no t'ha demanat, si nota que tu ja ets d'aquest devota, ja no't demana al teu pare. Logrèm d'un çop que ningú li hagi de donà carbassa: ell t'olvida, 'l disgust passa y vos caseu ella y tú. Aixís és que'l qu'hi ha que fé es busca'l teu pare ahont sigui, dirli abans qu'ell no li digui, y concedit, tot va bé.
- CESAR. ¿Abans qu'ell?
- VENTU. ¡Vaya! Abans qu'ell; perque si ell avans lo veyia y'l teu pare que si deya no eixiam ja del gavell.
- ESPE. Donchs havèm d'anar depressa.
- VENTU. Aviat ho tindrèm entès, Qui'l vegi primer dels tres li diu avuy, si pot esse. Y després, per dirnos sí ha anat bé o no la embaixada, tots tres aquí altra vegada.
- CESAR. Molt bé, donchs; tots tres aquí.
- ESPE. Però ¿y quí gosa?...
- CESAR. ¡Valor!
- VENTU. Un cop dit veurèm com para.
- ANTÒN. ¡Esperansa! *(De dins.)*
- ESPE. ¡Es ell!
- CESAR. Donchs ara.
- VENTU. *(Primer jo.)*
- ESPE. ¡Com me va'l cor!
- (Y desapareixen cada hu per diferent porta, després de lo qual entra don Antòn, per la del fondo, boig d'alegría.)*

ESCENA X

DON ANTÒN

¡Esperansa! ¡Ay!... ¡Ay! ¿Què'm passa?
 ¡Jo crech que no estich en mi!
 ¿Com podí per la noya
 esperà una sort aixís?
 ¡Nol... ¡La alegría no mata
 ja que jo encara só viu!

ESCENA XI

DON ANTÒN y VENTURA

VENTU. ¿Don Anton?

ANTÒN. ¡Ah! ¿Ets tu?

VENTU. ¿Podría

ferme'l favor si es servit
 de escoltarme una estoneta?

ANTÒN. ¡Y això'm demanas aixís!

VENTU. Jo crech que'l demanà ab modos...

ANTÒN. ¡Què, modos! Home, aixerit.
 ¡Avuy no se'n va ni un pobre
 sense caritat, d'aquí!
 ¡Ah, no, cal! ¡Aquesta alegría
 no cap ni aquí ni aquí dins!

(Al cor y al cap.)

VENTU. (Quina sort pel pobre César
 que poguèm trovarlo aixís.)
 Jo he vingut...

ANTÒN. *(Impacient.)* Veuràs, Ventura:

jo crech que. . lo que'm vols dir. .
 pot, si convé, durte pressa;
 però... jo no sé que tinch,
 que, si a tothom no ho conto,
 me dona com un neguit...
 ¡Ventural!

(Obrintli'ls brassos plorant de goig.)

VENTU.

¡Però, home!

ANTÒN.

¡Abràssam!

VENTU.

¿Però què?

ANTÒN.

Si ¡Ja m'ho han dit;
 ja li he donat jo paraula,
 ja està fet lo compromís,
 ja ho saben al escriptori...
 lo més entrant ne surtím.
 ¡Ara es a casa'n Carreras
 per dar l'anell tot seguit!

VENTU.

¡Vol dir potsé que don Carlos!

ANTÒN.

No fa encara un quart y mitj
 qu'allí me l'ha demanada.

VENTU.

¿Y vostè?...

ANTÒN.

Li he dit que si.

VENTU.

¿Y tenen dat lo sí d'ella?

ANTÒN.

Ara li darà, en venint

VENTU.

¿Però y si ara no li dava?

ANTÒN.

¡Que dius ara, tu! ¿Què has dit?

VENTU.

(¡Ay, ay, ay, ay! ¡Quin enredo!)

ANTÒN.

¡Qu'ella no li darà'l sí!
 ¿Y tu has fet a la Esperansa
 d'un cor tant pervers y vil?
 Mira; ara't diré una cosa
 que la sento tal com dich.
 La noya... es llibre com l'aire
 y ni un moment m'ha acudit
 que en aquest mon puga un pare
 jamay sacrificà un fill.
 Ella pot fer lo que vulga,
 porque... es llibre; però si

ara diu que no a don Carlos
y'm causa a mi aquest fatich...
¡Ja pot resar pel seu pare,
perque'm mata!

(Plorant.)

VENTU.

¡Oh!

ANTÒN.

¡M mata, si!

VENTU.

(¡Vejam, sentint a aquest home,
qui diantre'l pot contradir!)

ANTÒN.

Bé; però ja entenç. Tu ho pensas
perque... com ell no li ha dit...

VENTU.

¿Y donchs per què vol que ho diga?

ANTÒN.

¡Ah! ¿Y tu que'm volies dir?

VENTU.

¿Jo? No sé... ja no'm recorda.

(¡Ca! No estich per embolichs.)

ANTÒN.

¿Vritat qu'es un bon subjecte?

VENTU.

¡Oh!

(Exagerant.)

ANTÒN.

Honrat.

VENTU.

¡Oh!

ANTÒN.

Rich.

VENTU.

¡Oh!

ANTÒN.

Fi...

VENTU.

¡Oh! (Si dich que no, hi renyeixo.)

ANTÒN.

Só l'home qu'hi ha més felís!

CÈSAR.

¡Oncle!

(Apareixent.)

ANTÒN.

¡Ah, hola! ¿Ets tu, César?

Nos vens com l'anell al dit.

VENTU.

(Me'n vaig. ¡Deu me'n guart de se hi
lo moment en que li diu!)

ESCENA XII

DON ANTÒN y CÈSAR

ANTÒN.

¿No sabs la gran alegría
que fa poch rato que tinch?

CÈSAR.

Si, tio, y'l felicito:
tot desde allà ho he sentit.

- Més, ja que vol la fortuna
 qu'ara'ns trovem sols aquí, *(Ab gravelat.)*
 l'aprofito, pera dirli
 que, si'm concedeix permís,
 tant prompte com hi hagués barco
 compliría'l meu desitj.
- ANTÒN. ¿Vols dir allò d'anà a Amèrica
 que'm vas parlar?
- CESAR. Crech que si.
- ANTÒN. Bé; però .. ¿Ahont me surts ara?...
- CESAR. Es que tal desitj ne tinch
 que si jo pogués volarhi
 ja no sería ara aquí.
- ANTÒN. Mira; jo... això d'anà a Amèrica
 ja sabs que ho vull, perque estich
 en que un jove ha d'espargirse
 y vèurer mon.
- CESAR. Si; es precís. *(Intenció)*
- ANTÒN. ¡Però anarten tu de casa
 tot just ara, y no assistir
 al casament de la noya!
 ¡Si no qu'ets tu qui m'ho dius,
 no creuría que ho diguessis
 ni que de tu hagués eixit!
- CESAR. Però bé...
- ANTÒN. ¡Que ni se'n parla!
 T'he concedit ja'l permís
 y, quan sigui casada ella,
 Deu te dongui un bon camí,
 Però ara... vull que tu gosis
 ab la alegría que tinch;
 vull que sigas a la festa,
 vull que la vegis felís.
- CESAR. *(Y que sufreixi'l martiri
 de vèurer que's pert per mi.)*
- ANTÒN. Ab això; ja no se'n parla.
 y quedèm desd'ara aixís.
- CESAR. Si vostè ho vol..

- ANTÒN. ¿Y què't sembla?
 ¿Vritat qu'es un bon partit?
- CESAR. No crech que may ningú ho dupti.
- ANTÒN. ¡Pobre del que ho volgués dir!
- CESAR. Y fora injust.
- ANTÒN. ¡Però y ara!
- CESAR. ¿Què hi ha?
- ANTÒN. Que'ns entretenim
 y no pensèm que la noya,
 que's la qu'ha de donà'l si,
 no'n sab ni mitj mot encara.
 Veyas si vé tot seguit.
- CÈSAR. Ja no cal anà avisarla.
- ANTÒN. ¿Vols dir?...
- CÈSAR. Perque ella vé aqui.
(Apareix Esperansa.)
- ANTÒN. ¡Filla meva! (¡Foyós fentli un petó.)
- CÈSAR. (Que ho diga ella.
 Jo... ¡impossible! no ho puch dir.)

ESCENA XIII

DON ANTÒN y ESPERANSA

- ANTÒN. ¿Sas lo que hi ha, filla meva?
- ESPE. Ho he sentit tot desde dins.
- ANTÒN. ¡Ah! Ho has sentit tot... ¿Y ploras?
 Ploras d'alegria, si.
 També ho he fet, filla meva.
 ¡Oh! Quan lo cor se veu rich
 d'amarguras o alegrias,
 sempre ho sol espressà aixís.
 ¡Llàgrimas! Dolsas o amargas.
 segons del cor van eixint;
 perlas que enjoyan las penas

- com los purs goigs que sentim.
 ¿No es veritat que son dolsas
 las que rodolan aixís?
- ESPE. (¡Mare meva, mare meva,
 no hi ha esperansa per mí!)
- ANTÒN. ¿No es veritat que tú encara
 més qu'ell y jo'n tens desitj?
- ESPE. Si es la ditxa del meu pare...
- ANTÒN. ¡Y la teva no! *(Espantat de l'idea')*
- ESPE. *(Reaccionantse y ab enteresa.)* ¡Oh! Si.
- ANTÒN. ¡Ay! Comensavas d'un modo
 que m'havías esfereit.
- ESPE. ¡Oh! No, papà, no; l'estimo...
 Crech que... 'm podrà fer felís.
- ANTÒN. Lo dia que no ho creguessis...
 Tú ets llibre, pots elegir...
 No vull jo sacrificarte,
 tractantse de trià un marit
 quant la il·lusió de la vida
 es flor que sols d'amor viu:
 però, si ara tu te'm negas,
 ja podeu resar per mi.
- ESPE. ¡Oh! ¡No, papà! ¿Jo negarmhi?
 Si sols ab ell só felís.
 ¡Si ell es tota ma esperansa!
 ¡Si ja'l meu sonríis li diu!
 (¡Oh! Si; de diamant té d'esser
 cor que no's fa pols aixís.)
- ANTÒN. ¡Oh, gracias, gracias!
- ESPE. ¿Què espera
 que no m'ho ha vingut ja a dir?
- ANTÒN. Prompte vindrà, filla meva.
- ESPE. (¡Deu meu!)
- ANTÒN. ¡Oh! tú'm fas agrahit.
 tu'm pagas avuy un deute
 d'honor qu'ab ell pendent tinch;
 tu fas ma ditxa y la seva,
 y avuy, desde'l paradís,
 hi ha entre els àngels una mare

que com jo t'està benehint.

ESPE. ¡Oh! Papà. Tarda.

ANTÒN. Ve prompte.

ESPE. L'espero.

ANTÒN. Aixuga...

ESPE. Si, si.

ANTÒN. Aquesta llàgrima.

ESPE. Es ditxa.

ANTÒN. Demòstrali ab un sonrí.

ESPE. Ab alegría sens límits.

ANTÒN. Ab amor com lo que't tinch.

ESCENA XIV

Los mateixos y CARLOS

CARLOS. Don Antòn. *(Emoció en tots.)*

ESPE. ¡Ah!

ANTÒN. Si; entri, Carlos.

CARLOS. Esperansa...

ESPE. Carlos..

ANTÒN. Si,

aquí, y dientme que la ditxa
embarga tots los sentits.

CARLOS. ¿Y això vol dir, Esperansa
que la ditxa es meva?

ESPE. Si.

CARLOS. ¡Oh! Gracias. *(Li bcsa la ma ab passió.)*

ESPE. Guàrdila.

(Per la flor dels cabells que li dona.)

CARLOS. *(La olora y veu lo qu'es.)* ¡Dalia!
Perfums li faltan per mi.) *(Trist.)*

ANTÒN. ¡Quí ditxa ha vist com la meva?)

ESPE. ¡Cor destrossat... mort a dins!)

(Y se'n và per la seva porta.)

ESCENA XV

DON ANTON y CARLOS

CARLOS. (No. ¿Per què en casualitat
 presentiments haig de vèurer?
 Si no'n té que'n té vull créurer,
 perque ella me la ha donat.)

(Guarda la flor després de besarla.)

ANTÒN. Carlos.

CARLOS. Porto aquí'ls anells.

(Posant capsetes sobre la taula.)

ANTÒN. ¿Y no es un sol?

CARLOS. Per triarlos;
 he volgut tots junts portarlos
 pera trià'l més hermós d'ells.

ANTÒN. A mí'm sembla preciosíssim
 aquest dels quatre brillants.

CARLOS. ¿Y aquest d' aquí que'n hi ha tants
 voltant la perla?

ANTÒN. Riquíssim.

CARLOS. Per xò no fiantme de mí
 vull del seu gust lo consell.

ANTÒN. ¡Ah! Aquest es un rich anell.

CARLOS. ¿Y aquest?

ANTÒN. ¿Y aquest del rubí?

CARLOS. Calli.

ANTÒN. ¿Què?

CARLOS. Que sento gent.

ANTÒN. ¡Oh! Y'ns matan la sorpresa.

CARLOS. Tinch una idea.

(Recull anells.)

ANTÒN. (Recull los altres.)

Compresa.

CARLOS. Allà al mèu quarto.

ANTÒN. Al moment.

(*Y se'n van per una porta lateral ab los anells y la flor.*)

ESCENA ULTIMA

Tots, com se vagin indicant

ESPE. (Si amor va neixe en mon cor,
dins del cor deu morir ara.
¡Pera matar al meu pare
jamay tindria valor!) (*Apareixent d'un a un.*)

VENTU. (Si en Cèsar hagués gosat...)

CESAR. (Si hagués gosat en Ventura,...)

ESPE. (¡Qui calmarà la amargura
d'un cor així enamorat!)

(*Tots tres se giran cap al mitj y's veuhen, sorpresos l'un de l'altre.*)

VENTU. Cèsar...

ESPE. Ventura...

CESAR. Esperansa...

VENTU. ¡No heu gosat!

ESPE. (*A Ventura.*) ¿Y tu?

CESAR. (¿Y tu?)

VENTU. (*A Esperansa.*) ¿Y tu?

ESPE. ¿Còm s'hi oposarà ningú
quan veu que mata, oposantse?

CESAR. ¿Allavors tú has contestat...?

ESPE. La flor que falta en mas trenas
te dirà las nostras penas.

CESAR. ¡Ahl (*Cubrintse'l rostre ab las mans.*)

VENTU. (*Abatut.*) (Li ha dada.)

CESAR. (¡Desditzat!)

ESPE. Cèsar, Déu ho vol aixís.

VENTU. Y ell disposa.

ESPE. Ell ho destina.

CESAR. ¡Y ningú'ns salva! (Ab desespero.)

(En aquest moment entran, per la porta del fondo, Enriqueta ab una preciosa nina, grossa y sens vestir, y, per una porta lateral, Carlos portant la capseta oberta ab l'anell, seguit de D. Antòn, que està molt content.)

ENRI. La nina
qu'ara ha arribat de París.

TOTS. ¡Oh!

(Sorpresos de la casualitat, quant al girarse cap a la noya, y veient Esperansa qu'entran D. Anton y Carlos, los diu apart y ràpit, fingint ella alegria després d'haverho dit.)

ESPE. (¡Fingiul)

(Y al sentirho Cèsar y Ventura, fingint estremada alegria miran la nina per tots cantons presentàntsela l'un al altre.)

ANTÒN. Noya.

(Content y avisantla ab senyas de lo que li và a donar Don Carlos. Ella và cap a ellis contenta, y així se forman dos grups colocats un a cada cantó de teatre. En l'un hi ha Cèsar, Enriqueta y Ventura, examinant y elogiant exageradament la boniquesa de la nina, y en l'altre, Don Anton Don Carlos y Esperansa fent lo joch del anell.)

VENTU. ¡Oh!

CESAR ¡Oh!

VENTU. ¡Oh!

(Carlos coloca l'anell ab molta galanteria en un dit de Esperansa.)

VENTU. (¡Déu méu, y quants mal entesos!)

ESPE. Gracias. (Per l'anell.)

ENRI. ¡Maca!

(Entusiasmada y umplint de petons a la nina.)

ANTÓN. (¡Son promesos!)

(Fregantse las mans ab satisfacció y assentantse en una cadira de la dreta, possehit de la major alegria, mentres Esperansa y Carlos parlan baix, figurant que's diuhen amors, que'ls fan ditxosos: a ella, pèr que ho finjeix, y a ell per que ho sent. Cèsar, que ho ha observat, no pot mes, y diu, cayent en una cadira:)

CESAR. (¡Qué té de mi compassió!)

(Cau abatut en una cadira. Quadro. Teló.)

FI DEL ACTE PRIMER

ACTE SEGÓN

La mateixa decoració.

ESCENA PRIMERA

DON ANTON y DON CARLOS

CARLOS. Donchs si, don Antòn; parlèm
un xiquet de la Esperansa
y siga ab tota confiansa.

ANTÒN. Tal com sempre acostumèm.

CARLOS. Vaig atrevirme; vostè
ab bondat sempre sens mida,
me và dà'l si desseguida
y ella'm và jurar sa fè.
Mes com si desd'aquell dia,
pera mi de ditxa ansiada,
hagués mort una glassada
l'aromor de sa alegria,
ni la he vist riurer may més,
ni la he vist may més ditzosa,
y, si es cert que està obsequiosa,
sols per finura crech que és.

Tot això, greu me sabria
perque potsé ha corregut
la noticia, y s'ha pogut
dir ja que jo'm casaria;
mes ni lo dit, ni'l pensar
que'm causaria amargura
lo perdre aixis ma ventura,
lo deu jamay aturar
pera dirme francament
lo que sobre això conegui,
y, siga'l que vulga, cregui
que'm resignaré content.

ANTÒN, M'ha sorprès. don Carlos, tant,
y tant de creure això'm costa
que no li he tornat resposta
pera referme un instant.
Só pare, y, si hagués cregut
sacrificar a una filla,
molt poch, don Carlos, perilla
que per fill, l'hagués volgut.
La vaig cridar, li vaig dir,
li vaig dar temps per pensarho,
y, després de meditarho,
li vaig dar, com sab, lo sí,
¿Ja veu donchs, si'l que he contat
es cert, com no crech que dupiti,
si no es natural que'm supti
lo que vostè ha suspitat?

CARLOS. ¿Què es donchs la malancolia
que ni un sol moment la deixa?

ANTÒN. Ni s'ho sabrà ella mateixa,
y, serà una tontería.
Ella es jove, y.... dientho aqui
francament... eleganteta.
y si bé molt modesteta
li ha agradat sempre lluhí.
Potsé una vijoteria
que han rebut a ca'n Carreras...
un bano nou... frioleras
que tenir desitjaria,
y que'l no gosarmho a dí,
quant té ganas de tenirho,
ha de ser, segons jo miro,
lo que la entristeix aixi.

CARLOS, ¿Plagués a Déu qu'aixís fós!

ANTÒN. Y no pot ser altra cosa.
¿De què pot està enguniosa?
La estimèm nosaltres dos.
La paraula qu'ella diga
es aqui un'ordra, y, com sab,
si ella té algún mal de cap

forsa es que molt lleuger siga.
CARLOS. Vegi, y sapigamho dir.
ANTÒN. Sense tardar molta estona.
 Tant poch mal de cap me dona
 que avuy l'haig de persuadir.

ESCENA II

DON ANTÒN, DON CARLOS, ENRIQUETA y VENTURA.

*Que porta un sach de nit, plè de llibres y una sombrilla,
 que deixa en una cadira.*

ENRI. «Buenas tardes.»

CARLOS. *(Besantla.)* ¡Oh! ¡La nena!

ANTÒN. ¿Ja vens del col·legi?

ENRI. *(Besantli la mà.)* Si...

ANTÒN. Si, senyor.

ENRI. ¡Si ho'nava a dí!

VENTU. No es pas que't renyi, f'esmena.

(La noya, besada la mà, s'treu lo sombrero.)

ANTON. ¡Vaja!... ¡Deu te fassa bona!

CARLOS. Y... Digas donchs, Enriqueta.

La mestra...

ENRI. ¿Donya Riteta?

¡No la estimo!

ANTON. ¡Dòna, dòna!

ENRI. No la estimo porque avuy
 m'ha renyat... m'ha dit dolenta...
 y no he fet rès, y...

ANTON. Contente.

CARLOS. ¿Y ploras?

VENTU. ¡Uy, uy, uy, uy!

ANTON. ¿Donchs y això? Digas, Ventura.

VENTU. Rès, qu'ara ella l'ha pegada

que la mestra l'ha renyada
y no es vritat.

ANTON. ¿Veus, ciatura?

VENTU. Per mi no hi ha rès al mon
qu'hagi portat més enfados
qu'això de no dí'ls recados
de la manera que son.

CARLOS. ¡Ah! Es clar... Tot s'ha de dí.
tal com s'ha sentit que's deya.

ANTON. (¡Si estessem sols, ja me'n reya!)

ENRI. ¿Y hem vols negar?

ANTON. ¡Potser sil

VENTU. Mirin, sense anar més lluny,
ab lo caixer de can Freixa
avuy hi ha hagut una queixa
que per poch fem cops de puny.
Hi vaig a cobrar la lletra,
me dona dobles d'or,
y dich jo:—Fassi'l favor,
qu'aquesta no's pot admetre.
Com que'l caixé es don Climent
que, com sab, no s'hi descalsa,
me diu que, al dir qu'era falsa,
havía estat un imprudent.
Jo, que rès d'això li he dit,
m'he posat com una fúria.
—¡Vostè es un vil! ¡vostè injuria!—
Y després de cada crit
que la casa encara s'alsa,
s'ha vist, al cap d'una estona,
que jo he dit que no era bona;
però no he dit que fos falsa.

TOTS. ¡Ja! ¡ja!

ANTON. Y treu per conseqüència...

CARLOS. ¡No'n volía sabé d'altre!...

VENTU. ¡Vès, dit d'un modo o d'un altre,
no hi ha poca diferencial!

ENRI. La mestre donchs m'ha renyat
y m'ha dit...

VENTU. ¡Eh! Apoch apoch.
 He dit que no, y no me'n moch.
 Sempre, de tot, la veritat.
 La mestre lo que t'ha dit,
 però això sense renyarte,
 que si tornava a trovarte
 llegint lo llibre petit,
 te feya quedà al col·legi
 vuit dias sense dinar,
 los brassos en creu, y estar
 portant las orellas.

ENRI. ¡Vegil
 Quatre o cinch penas seguidas
 y dí embustera. perquè era...

VENTU. No t'ha dit may embustera;
 t'ha dit que deyas mentidas.
 ¡Si las cosas se cambian!...

ENRI. ¿Y què té més?

ANTÒN. Si.

CARLOS. Si ha estat...

VENTU. ¡Oh! A mi, per la vritat,
 don Carlos me penjarían. *(Se'n va)*

ESCENA III

DON ANTÒN, DON CARLOS y ENRIQUETA

(Que retalla una figura)

CARLOS. ¿Y donchs, nena, què tenim.

ANTÒN. Qu'encara estarà enfadada
 de que avuy l'hagin renyada.

CARLOS Vejam si t'aixerivim.
 Vina.

ANTÒN. Veshi. *(Enriqueta hi va retallant.)*

CARLOS. A la faldeta.

- ANTÒN. Vaja contesta, Enriqueta.
 CARLOS. ¿Y donchs nena, que renyim?
 ENRI. ¡Ah! ¿veu? Ja està retallada.
 ANTÒN. ¿Qui?
 ENRI. La mestra. (*Ensenyant la figura.*)
 CARLOS. ¡Ja, ja, ja!
 ANTÒN. ¡Y se l'hi arriba a semblà.
 Vaja; es molt entremalida!
 (*Enriqueta ab veu de vella y fen fé moviments a la figura diu:*)
 ENRI. — «Si me vuelve usté a leer
 aquel libro qu leía,
 quedará usté todo un día
 puesta en cruz y sin comer.»—
 ANTÒN. (¡Ja, ja! La mateixa veu.)
 CARLOS. (¡Y'l mateix accionar d'ella!)
 ANTÒN. Donya Rita, nena, es vella,
 y ningú burlarsen dèu;
 y per més qu'algún defecte
 tinga, com tothom qu'es nat,
 tant solsament per la edat
 tens de tenirli respecte.
 CARLOS. Vaja, que... ab aquest proemi...
 ANTÒN. T'ha renyat perque has faltat.
 ENRI. No, senyor, donchs: m'ha renyat,
 y m'havía de dà un premi.
 ANTÒN. ¡Endavant!
 CARLOS. ¡Oh! L qu'es ab ella
 sempre'n surtirà perdent.
 ENRI. L'Anita... (*Va a esplicà'l cas.*)
 CARLOS. (¡Un enteniment
 que no la guanya cap vella!)
 ENRI. L'Anita es una noyeta
 que ve ab mi al col·legi ara:
 no te pare ni te mare
 y es molt pobreta.
 ANTÒN. ¡Pobretal
 ENRI. ¡Te una careta més fina!

Sempre està així... May diu rè.
 A mi m'agrada, perque
 se sembla a la meva nina.
 Pero com que's molt pobreta,
 y no va prou ben vestida.
 las noyas l'han aborriga
 deixantla sempre soleta.
 Avuy, pèrque retallava
 una estrella, donya Rita,
 que 'sent d'ella tot l'irrita,
 li ha dit qu'en creu la deixava.
 Com que ab aquell rato. ella
 la lliadó hauría estudiat,
 després lo temps li ha faltat;
 y quant l'ajudanta vella
 de desd'el tablado ha vist
 que'n lloch de dir la oració
 la pobreta, la lliadó
 repassaba, ab posat trist,
 s'en và correns a avisar,
 lo que vey a donya Rita,
 Prench jo'l llibre de l'Anita,
 l'obro al punt, la faig resar,
 y quant entra a n'al saló
 la mestra, tota furienta,
 dient que qui era la dolenta.
 jo ensenyo'l llibre y dich: - Jo.

(La patonejan tots dos.)

- CARLOS. ¡Oh! ¡Per tenir fills tan bons
 voldria sols sa ternura!
- ANTÓN. ¡Ha vist quin cor de criatura!
- CARLOS. La menjaria a petons.
- ENRI. Com l'ajudanta ha vist bé
 qu'era ella la que llegia,
 y sab ja que cada dia
 per salvarla això solch fé
 ho ha descobert tot seguit,
 ha contat del modo qu'era

y per xo quedo embustera,
y m'han renyat, com ja he dit.

ANTÒN. Y... si tu vols... rahó té.

CARLOS. Si... perque es di una mentida.

ENRI. Pero's veu tot desseguida
que la he dita per fer bé.

(Tornant a besar-la)

ANTÒN. ¡Si, filla meval! ¡T vull tant
que fins crech t'adoraría!

CARLOS. ¡Vegi si potsé ho diría
milló una persona gran!

ANTÒN. Per ara, lo que farèm,
serà veure a donya Rita;
si la noya ho necessita
avuy la socorrerèm;
y... 'l papà que, desatina
quant te veu tant trapassera
anirà ara a can Fradera
y't portarà un'altra nina.

ENRI. No... un'altra nina, no.

ANTÒN. ¿Donchs què?

ENRI. Deiximhi pensar.

CARLOS. ¿Un bressol?

ENRI. ¡No vull bressar!

ANTÓN. ¿Un teatret?

ENRI. Ja tinch el bò

CARLOS. Allò que aixís fa trinch trinch
¿y passa una figureta?

ENRI. ¿Si antes d'ahir la Esperanseta
me và fer desà'l que tinch!

ANTÒN. ¡Bol!

CARLOS. ¿Y pei què?

ENRI. Perque densà
que sab qu'ha de ser casada,
està trista y amohínada
que tot la fa incomodà.

ANTÒN. (¡Ahl... ¿Es dir que ha reparat,

fins la noya aquesta pena?)

CARLOS. (¡Ah! ¿En té noticia la nena!
Ella'm dirà la vritat.)

ENRI. Ja he pensat lo que fare,

ANTÒN. Digas.

CARLOS. ¡Vejam en que atinas!

ENRI. Repassaré las joguinas;
aixís de segú sabré
tot lo que tinch, y ja qu'ara
me'n vol portà una de nova,
podrà mirar si la trova
que no'n tingui cap encara.

CARLOS. ¡Ben pensat!

ANTÒN. Vesho a mirar
y jo t'esperaré aquí.

ENRI. Tot seguit torno a venf,
y sabrà'l qu'ha de comprar.

(Se'n va, saltant.)

ESCENA IV

D. CARLOS y D. ANTON.

CARLOS. ¡Si hi ha un'altra, no la he vistal

ANTÒN. ¡Je, je! ¡Ja ho pot dir!... ¡Quin cap!

CARLOS. Y ja ha vist: fins ella sab
que la Esperansa està trista.

ANTÒN. Deixiu corre, y ja li he dit
que avuy ne sabrà la causa.
Portèm las coses ab pausa
y no li donga neguit.

CARLOS. És que... si franch li haig de sé,
lo que més me desconsola
es que aquí no es ella sola
la que no'm mira prou bé.

ANTÒN. ¡Què diu ara!

CARLOS. Desde'l dia

que vostè'm và donà el sí,
en Ventura... en César...

ANTÒN. ¡Quil

¿En César?

CARLOS. Serà manía;
peró tots, y... fins la nena,
m'apar que des d'allavoras
no juga ab mi tantas horas
y com tots me mira ab pena.

ANTÒN. Don Carlos...

(Després de pensar.)

CARLOS. Digui.

ANTÒN. ¿Quan dono

jo una paraula d'honor,
vostè'm creu?

CARLOS. Fassi'l favor...

ANTÒN. Doncas ab ella li abono.
Jo avuy en parlarè a tots;
esperà avuy rès li costa,
m'ho diuhen, duch la resposta,
y decidim... en pochhs mots.

CARLOS. No 'n parlèm més.

ANTÒN. Donchs entesos.

Y, allunyada la suspita,
farèm quan se necessita
pera casà als dos promesos.

(Rient.)

CARLOS. Y n'hi daré gracias mil,
perque, com sopusar pot,
deu ser qui estimi...

ESCENA V

Los mateixos y ENRIQUETA.

- ENRI. Un ninot
que balli estirantli un fil.
- ANTON. Ah! Ja entench.
- CARLOS. Si; vol di un x no.
- ANTÒN. Dóm lo barret y'l bastó
(*Enriqueta li dona.*)
- ¿Vostè's queda?
- CARLOS Si senyó.
Jo ab la nena.
- ANTÒN. ¡Ay quin amohinol
- CARLOS. ¡Amohinarme ella n'a mil
¿Oy que no ho fas, Enriqueta?
- ENRI. ¿Fem aucells una estoneta?
- ANTÒN. Jo al moment torno a sé aquí.
- CARLOS. Donchs fins a la vista
(*Don Antón, que era al foro, torna a baixar y sonrient, diu:*)
- ANTON. ¡Ah!
- ENRI. ¿Què?
- ANTÒN. (Ja veurà que bè s'ho trama.)
Mentrestant cóntali'l drama
que vas veure ab la Mercè.
- CARLOS. ¿Vol dir?
- ANTÒN. ¡Oh! Es un destino.
Vaja tú li pots contà;
y mentrestant, el papà
te durà... ¿Què has dit?
- ENRI. Un xino.

ANTON Donchs un xino.

CARLOS. Es lo milló.

Vostè surt, tarda una mica,
y, mentres torna, m'ho explica.

ANTON. Donchs comensar la funció.

(Fà un petó a la noya y se'n và.)

ESCENA VI

DON CARLOS y ENRIQUETA

CARLOS. Vejam si't sabs explicar.

ENRI. Aixís que al palco vam sèurer,
tot deseguida van vèurer
que s'anava a comensar.

Toca la música un xich,
s'alsa aquell teló vermell,
surt un, tot blau, y diu qu'ell
es molt valent y molt rich.

Un, que và tot brodat d'or,
diu que si no calla'l mata,
y una, brodada de plata,
sent això, y arrenca un plor.

Diu que'l seu germà vol vendre
al qu'ella té enamorada,
y la aconsola una criada
totà de color de cendra.

Lo blau, diu que es fassi monja,
ella diu que no'n serà,
y surt un, com el papà,
vestit de colò de tronja.

Aquest y el blau, germans d'ella,
anavan contra el promès,
que's el d'or, y no diu rès
perque dú capa vermella.

Però, tot d'un cop, s'escriu;

fà un gran crit, y, dura encara,
quant vé un morat, qu'es el pare,
ab barba de cotò fluix.

Veu la noya platejada,
s'enfada molt, li diu boja,
y ella no's torna gens roja
perque anava enfarinada.

L'home d'or, que veu això,
vol a la noya de plata.

Pregunta'l blau si la mata,
y, el de tronja, diu que no.

Lo pare veu los perills.
crida per si ho desenreda,
li cau la barba... y's queda
molt més jove que'ls seus fills.

La noya que vol anarhi
fuig corrents dels tres plegats.
plora, y surten uns criats
tots de color de canari.

Lo promès, que's un tabal,
se l'andú, li diu:—¡Bien mio!
s'enfada, y vé'l desafio,
ab cuidado a ferse mal.

Ella, ja s'ha desmayat,
lo blau, 'ls burxa ab l'espasa,
el que's d'or, diu que s'hi casa
y, el de tronja, està enfadat.

Lo promès crida que's pert,
y'ls altres van ja a matarlo,
quant, ¡pim pam! entra a salvarlo
un' d'un color molt sufert.

S'adelanta, 's treu la capa,
li aguanta un tot carmesí,
tothom crida:— ¡El Rey! Jo, si.

Y ell, content perque'ls hi atrapa.

Lo pare que veu això
fà parà a n'als de la casa;
se passa per'qui l'espasa
y cau mort en un recó.

- Lo germà blau, s'envenena,
 sens haverhi rè a la còpa;
 al de tronja, 'l pren la tropa.
 La de plata, plora ab pena
 Lo un diu:—¡Ah! L'altre diu:—¡Oh!
 Lo d'or, diu que estàn entesos,
 lo rey, casa als dos promesos,
 y, ning, ning, ning, el teló.
- CARLOS. ¡Amigo! ¡Si que's un drama
 que voldria haverlo vist!
- ENRI. No més té que's massa trist.
- CARLOS. ¿Y diu bons versos la dama?
- ENRI. No'ls vaig poder ben sentí,
 per mor dels qu'entran al teatro
 quan se ha comensat fa rato.
- CARLOS. ¡Ah! Bé: allò es perque fa fi.
- ENRI. ¿Y ha trovat que ho conto bé?
- CARLOS. Tant, que, com que tracte es tracte,
 vull sabè ara'l segòn acte.
- ENRI. ¡Oh!'l segòn acte no'l sé.
- CARLOS. Potser vos en vau anar.
- ENRI. En Ventura'ns va anà a dí.
 que la dida ja era aquí
 y no m'hi vaig volè estar.
- CARLOS. ¿Donchs la estimas?
- ENRI. Molt.
- CARLOS. ¿Molt?
- ENRI. ¡Uy!!
- CARLOS. ¿Vejam doncas, Enriqueta,
 entre ella y la Esperanseta
 quina vols més?
- ENRI. ¿Quina vull?...
 ¡No, no, vaja!
- CARLOS. ¡Ah! Dolenteta.
- ENRI. Val més dirho desseguida.
 Estimo molt a la dida;
 però més a la Esperanseta.
 Y ara, quan la veig tan trista...
- CARLOS. (¡Ah! ja't tinch allà hont jo vuy.)

¿Y també està trista avuy?

ENRI. Avuy no ho sé, no l'he vista.
Però ella m'ha de ensejà
la comedia del col·legi.

CARLOS ¿Y no te la enseja?

ENRI. ¡Oh! Y vegi.

Lo primé ensaig es demà;
lo sant de la mestra, vé;
jo só la primera dama,
comensarèm a fé'l drama
¡y ves com faig lo papél

CARLOS. ¡Oh! y tal.

ENRI. Jo prou li demano;
però igual que si no ho fés.

CARLOS ¡Oh! Y'sent drama fet esprés.
ENRI. L'ha escrit lo mestre de piano.

Y, després d'això, la nina;
l'havèm de vestir de llarch;
me và comprà'l punt de suar,
muarè, satí, musselina
y tot lo que ella va dí
per fé'l vestit, y'l sombrero,
y'l mantón, y no vol ferho
y fa un mes que estèm així.

CARLOS. Per xo tú, lo qu'has de fé
sabent si la Esperanseta
té una pena, que la inquieta;
dirmho a mí, quant jo ho sabré
la sossego, te dich vina
quant ja estiga sossegada,
y, tens tot d'una vegada,
vestit llarch, comedia y nina.

ENRI. Ella per xò no m'ho ha dit;
però aïr deya a la Albina...

ESCENA VII

DON CARLOS, ENRIQUETA y ESPERANSA, *cusint un vestit molt bonich de nina*

ESPE. Enriqueta.

LOS DOS. (*Sorpresos.*) ¿Què?

ESPE. La nina

per emprovarli'l vestit.

ENRI. ¿De debò?

CARLOS. (¡Tot justament

ara que anava a saberho!)

ENRI. ¿Y el saquet?

ESPE. Llest.

ENRI. ¿Y el sombrero?

ESPE. Tot està a punt y corrent.

ENRI. Donchs la vaig a dú d'allí

perque hi diguis lo qu'hi trovis.

ESPE. No... Val més que tú li emprobis

y després pórtala aquí.

(*Li dona el vestit que acaba de cusir*)

ENRI. Donchs hi vaig.

ESPE. Y ara un petó

CARLOS. ¿Y a mi, nena?

ENRI. (*Tirantli*) A la francesa.

CARLOS. ¿Vols que robi a la princesa

lo rey moro?

(*Estirantse'l bigoti y volentla agafar.*)

ENRI. ¡Uy, quina pó!

(*Fuig ab lo vestidet. Esperansa s'ha assentat*)

ESCENA VIII

DON CARLOS y ESPERANSA.

CARLOS. Esperanseta.

ESPE. ¡Ah! ¿Vostè?

CARLOS. ¿Và seguint com cada dia
aquella melancolía
que no li deixa dir re?
Desde que promesos som,
aqueixa tristesa avansa,
y no veig més esperansa
que la que'm porta'l séu nom.

ESPE. Fa temps que'l veig empenyat
en vèurer que jo estich trista
y es perque'm mira ab la vista,
don Carlos, d'enamorat.
Vostè amant per mí suspira,
y, com diu bé Campoamor:
—Cada cosa es del color
del cristal con que se mira.—
Solsament aixís pot sé
que tant recelós estiga,
y, quan tant l'estimo, diga
que no l'estimo prou bé.
¿Còm pot tení altre motiu
si en mí may un desdeny trova?
¿Si no té per xó cap proba.
per què sens probas ho diu?

CARLOS. Per més que a primera vista
vostè, Esperansa, té rahó,
no n'té ben mirat, y jo
la veig bé, veyentla trista.
¿Jo, que sento intens l'amor,
quan he passat pe'l jardí

sens ajupirme a cullí,
 pera donarli, una flor?
 ¿Quan he deixat escapada
 ocasió, en que jo, discret,
 veyent el d' a prop distret
 no li enviés una mirada?
 ¿Quan m'he olvidat de, ab sonríis,
 demostrar, quant me parlava,
 que així ab sa veu m'extasiava,
 que'm fa'l sentir-la felís?
 May, Esperansa, perque
 cor que bé ama té frisansa,
 y aquell qu'estima, Esperansa.
 jamay s'olvida de rè;
 que si bé no pensa'l cor
 y el cap pensa, lo cor crida
 quant lo cap a qui ama olvida,
 y així'l fa pensà en l'amor.
 Per xo al veure que vostè
 té tants olvits cada dia,
 crech que sent sols simpatia
 si'l seu cor per mi sent re.
 ¿Quan, sabent que horas ditxosas
 carta de vostè'm daría,
 si me n'hi allunyat un dia
 n'he vist sas lletras preciosas?
 ¿Quant, no costantli això re
 y provant que amor avansa,
 he pogut logrà, Esperansa
 que no'm tractés de vostè?
 ¿Quan, si li he dat una flor
 per vèureli aqui guardada,
 no l'ha vostè desfullada
 distreta y ab mal humor?
 ¿Quan, sabent que a mi'm matava
 vèurela del dolor presa,
 ha desterrat la tristesa
 que tot lo meu cor glassava?
 May, perquè, si sens sentirlo,

se vol fingí un sentiment;
 per més que hi hagi talent
 no n'hi ha may prou per fingirlo.
 Al fi fatiga la pena
 ab que's forsós tot s'amidi,
 y un sol detall que s'olvidi,
 ja es, contra amor, proba plena.
 ¡Y aixís s'olvida la flor,
 y el mirarse, y el sonriure,
 y el dirse tú y lo d'escriure,
 y tot lo que indica amor,
 perquè, per més que ab esglay
 això amargui avuy ma vida,
 si el que simpatisa olvida,
 qui estima, no olvida may!

ESPE. ¿Mes a què ara aquest rencor
 ab que irat fins m'agraviá?

CARLOS. Que no'm basta simpatía
 y acaba aquí'l nostre amor.

ESPE. ¡Carlos, per l'amor de Deu!

CARLOS. ¡Vostè no estima, Esperansa!

ESPE. ¡Oh!... ¡Si diu això no alcansa
 la grandesa del còr meu!

¡Acabar lo nostre amor!

¡Deixarme ab mon frenesí!

¿Fóra matarnos, a mi

y al meu pare, de dolor!

No, Carlos no; 'ls sentiments

fan en los cors distint presa

y no tothom la grandesa

pot tenir ab que tu'ls sens

Y jo, que may he pensat

en no esfullar una flor

ni en sonríurer ab amor,

juro que t'hi he estimat.

Mes si est amor no't complau,

jo, més que abans, desd'avuy,

t'amaré, perquè així ho vuy,

tornant a ton cor la pau.

(*Inventa.*)

¡Yguardaré aquí una flor,
y no olvidaré'l sonriure,
y sabré que't tinch d'escriure.
y't daré enter lo meu cor,
perquè sabré que l'esglay,
no fentho, amarga ta vida,
y que amor que en lo cor c'ida
no pot olvidar jamay!

CARLOS. ¡Oh, Esperansa! ¡Si això es cert,
tú'm retornas la ventural!
¿Ta passió?

ESPE. Es inmensa y pura.

CARLOS. ¿Y es cert, Esperansa?

ESPE. *(Ab esfors.)* Cert.

CARLOS. Perdónam donchs si he pogut
molestarte així, Esperansa.

ESPE. Jo he produhit ta desconfiansa...
Jo sols la culpa he tingut.

CARLOS Adeu.

ESPE. ¿Te'n vas?

CARLOS. Si.

ESPE. Una flor.

(Donantnhi una d'un jerro de sobre la taula.)

CARLOS. Un'altre en cambi.

(Donantnhi un'altra y besantlas los dugues)

(¡Oh! ¡La besal)

Prop del cor estarà presa.

ESPE. La guardaré prop del cor.

CARLOS. (¡Y he pogut insultà així
a aquest àngel de virtut!...) *(Se'n và.)*

ESPE. (¡Dever de la gratitut,
estàs prou content de mí?)

(Assentantse abatuda)

ESCENA IX

ESPERANSA y VENTURA.

VENTU. Molt bona nit.

ESPE. Bona nit. *(Portant llum.)*VENTU. ¿Sabs ahont ha anat lo teu pare
que jo no l'he vist encara?

ESPE. No.

VENTU. ¿Y Don Carlos?

ESPE. Ha surtit.

VENTU. Donchs ja que parlàret pot
perque a n'aquí estèm sols ara,
per últim cop... vuy...

ESPE. ¡Encara!

VENTU. ¡Y vinch decidit del tot!

ESPE. Res podran los teus afans
contra la firmesa meva.VENTU. Farà que só a casa teva,
per Pasqua, trenta nou anys.
May més m'he mogut d'aquí.
Jo vos he vist a tots nèixe,
y fins ta mare mateixa
als méus brassos và morí.
Jo us he passejat de nit,
si de cas vos despertavau,
y vos feya, si ploravau,
l'ase, l'oca, y el titit *(Lo que's fà ab la ma.)*
Tirávam molas als peixos,
agafávam papallonas,
y prou sabs tú y las minyonas
que n'havíam fet a feixos.

- ESPE. ¿Mes que té que veure això
ab lo que està passant ara?
- VENTU. Té que vèurer que jo encara
vos porto molta afició;
que os estimo com a fills,
y aixís pateixo, y m'amolo,
y tinch angunia, y tremolo
quant veig que passèu perills.
- ESPE. ¿Mes tu no sabs que don Carlos
nos và salvar la ruina,
y que té ànima mesquina
qui reb favors sens pagarlos?
- VENTU. Just es que pagui un favor
qui no te l'ànima ingrata;
però may per or y plata
donaria jo'l méu cor.
¿Que ell và salvar d'un tropell
al teu pare? No us amohini.
Feu de modo qu'ell s'arruini
y allavors salveulo a n'ell.
- ESPE. ¡Ves... perque'm farias riure
y no'n tinch ganas, Ventural!
- VENTU. Es que a n'tú tot t'apura
perquè no sabs gens de viure,
¿Vols que jo a don Càrlos parli
y li diga lo que hi ha?
- ESPE. Si vols matà a n'al papà
no has de fer si no explicarli.
—¡Noyal!—'m và dir,—¡lo teu no
que fins pot matarme mirol!—
- VENTU. Donchs mal entès... Vaig sentirho
y no va dir rès d'això.
—¡Noyal!—ha dit,—si no'l volguessis
jo'm moriria!— ¿eh?

(*Se crusa de brasos com dihent: ¿Què tal?*)

- ESPE. ¿Y qu'hi ha?
- VENTU. Que ho và di aixís.
- ESPE. Y ben clà

perque aixís tú ho entenguessis.

VENTU. Però và di:—'M moriría,
y no và di:—'M moriré,
y de faría a faré
hi và com de nit a dia,
Vol dir donchs, dientho ben clà.
que vol dir, si això suchcehia,
que'l téu pare s'moriría
pero que no's morirà.

ESPE. ¡Vés, deixau córrer, Ventura,
y Déu t'il-luminí!

VENTU. Si,
ara que'l llum ja es aquí...

ESPE. No t'amohinis, y procura
recordar, si tens bon cor,
que té l'ànima envilida
qui no dona fins la vida
al que li ha salvat l'honor.

VENTU. Donchs ja que tot t'ho haig de dir,
sàpigas, que'n Cèsar plora
y que ab lo bergantí Aurora
marxará demà'l matí.

ESPE. ¿De debò?

(Contenta.)

VENTU. ¡Y n'estàs contenta!

ESPE. Sí; perque veig que, del dos,
encara més generós
que jo mateixa's presenta.
Un amor inmens sentia
y el tancà al fons del séu cor;
ara veu qu'aquest amor
podria renaixe un dia,
mon honor compromentent,
y, per generós salvarlo,
vola a Amèrica a donarlo
en sospirs desfet, al vent.

VENTU. Y a n'allà'l vent te'l costipa,
y se't mort, y ¡Bona nit!
Jo diré lo qu'ha suchcehit
y avuy la grua s'estripa.

- ESPE. ¡Y jo, si dius re a ningú,
avuy mateix t'aborreixo!
- VENTU. ¡Esperanseta!
- ESPE. Y te deixo
perque ho hauràs volgut tú.
- VENTU. No tingas por... callaré
y ab qui vulgas pots casarte.
- ESPE. Y aixis, jo, com per pagarte,
més que may t'estimaré.

ESCENA X

VENTURA, ESPERANSA y CÉSAR

- CÉSAR. ¡Esperanseta!
- ESPE. (¡Ella!)
- VENTU. (¡Que tal!)
- ¡Aquí'l tens que plora encara!
- CÉSAR. ¿Podèm parlar?
- ESPE. Si vols ara...
(Indicant que poden anar a un'altra sala.)
- CÉSAR. Ni que'ns moguèm d'aquí cal.

ESCENA XI

Los mateixos y ENRIQUETA

- ENRI. ¡Esperanseta! (Entra corrent.)
- ESPE. ¿Què vols?
(Dantli uns anaguets que s'han despassat.)
- ENRI. ¡Que s'ha despassat la beta!
(Esperansa li pren y li passa.)
- CÉSAR. ¿Y un petonet, Enriqueta?
- ENRI. Dos, perquè no vagin sols.

ESPE. (Entretenla per parlar
abans que'l papà no vinga.) (A Ventura.)

VENTU. (Parleu tot lo qu' us convinga.
que no vos vindrà a amohinar.)

ENRI. ¿Ja está llest?

ESPE. Ho vaig passant.
y com es just...

(Ventura ha anat a seure a la taula de l' altre estrem y
cria.)

VENTU. Enriqueta,
vina, bona minyoneta.

(La noya salta de la falda de César, y và a seurer a la ca-
dira del altre costat de la taula, ahont es Ventura de ma-
nera que quedan los quatre en dos grupos separats.)

ESPE. (Aprofita aquets instant.) (A César.)

ENRI. ¿Què vols, Ventura?

VENTU. Sèu.

ENRI. Bé.

¿Y ara qu'estich assentada?

VENTU. M'has de fer d'una vegada
tot quant sabs fer de papé.
Tinch un nevodet petit,
sab que'n sabs fé, y cada dia
m'està amohinant que'n voldria.

ENRI. ¿No tens paper?

VENTU. Tot seguit.

(Li dona y ella fà un aucell.)

ESPE. ¿Y allà pensaràs en mí?

CÉSAR. Y el pensament, Esperansa,
per sobre'l mar, l'aura mansa
perfumat te'l durà aquí.

Y sentiràs mon amor
en lo remor de l'onada,
quant la lluna platejada
la fà jugà ab son tresor.
Y sempre parlant de mí,
com un amorós secret,

- te'l vindrà a dí...
- ENRI. (*Acabantlo*) Un aucellet.
- CESAR. Lo téu cor parlante aquí.
- VENTU. Aucells també'n sé fer jo,
y a n'a mi ningú m'enganya;
vull alguna cosa estranya.
- ENRI. Ara t'ho faré ab això.
(*Y fa un barco de paper.*)
- CESAR. ¿Y tú'm daràs al olvit?
- ESPE. Pensa, César, si allà ploras,
que aquí amargaràn las horas
l'anyoransa y lo neguit.
Jo a n'qui, ab tresors sobrants,
tindrè adressos, seda y toyas;
però, ab més penas que joyas,
tindrè més plors que diamants,
Tú te'n'niràs, al marxar,
me darà l'amor valor,
y com mariner de amor
ab tú'l cor crusará'l mar.
Tenint allà ab tú alegria,
sols tindrà aquí la tristesa,
y veurà'l goig ab sorpresa,
la festa ab melancolia,
y aquest món, per més que jo
tinga en ell quant hi demani
serà...
- ENRI. (*Acabantlo.*) Un barco ab soterrani.
- ESPE. Sols una horrible presó.
- VENTU. ¿Vols dir que no es paperina?
- ENRI. És un barco com t'he dit.
- VENTU. Bé; vaja .. un barco petit
per anà a pescar... tunyina.
- ESPE. (*Y no'ns queda ni un consol.*)
- CESAR. Sols nos queda una esperansa.
Ioves sóm... lo temps avansa...
lo cel fa tot lo que vol.
Jo en mon deliri amorós,

ja cap més tinch d'estimarne
y, si llibre pots quedarne,
nos veurèm llibres los dos.
Llavors, tú, si l'amor meu
en ton cor guardas encara,
fes que la mar que'ns separa
crusi sols un avís teu.
Això calmarà'l dolor;
desfarà això la desdita,
jo vindré a buscar la dita,
tú em daràs lo teu amor.
Y perque ho veuré tot clà
nos podrà uní encar mes bè...

ENRI.

Un capellà de papè.

CESAR.

Lo teu pare que ho voldrà.

ESPE.

¡Mal podrá així dir cap d'ells,
sens que diga un desatino,
m'heu enganyat coml...

ESCENA XII

*Los mateixos DON ANTÒN, que entra ab un xino que
fa ballar.*

ANTÒN.

Un xino.

TOTS.

¡Ah! *(Sorpresa.)*

ANTÓN.

Ab platets y cascabells.

(La noya'l pren y'l fa ballar)

ENRI.

¡Ay, que's bonich! Tal-larà...

Vaig a ensenyarlo a la nina.

ESPE.

Enriqueta.

ENRI,

Digas.

ESPE.

Vina.

(Li dona la faldilla arreglada.)

ENRI.

¡Ah! ¡La faldilla!

ESPE. Ja està.
 ENRI. Tal-larà... La vestiré
 y la duré desseguida.
(Fa ballar lo xino rient.)
 ¡Ay, quant lo veurà la didal!
 Tal-larà... aviat vindré. *(Se'n va saltant.)*

ESCENA XIII

Los mateixos menos ENRIQUETA

VENTU. ¡Ves, pobreta, tant bufonal...
 ¡Y ab qu'està contental ab rès
 ANTÒN. Ja que vos veig junts als tres
 hem de parlar una estona.
 VENTU. ¿Jo també?...
 ANTÒN. Tú tant com ells.
 Te veig com de la familia,
 y vejам si ara's concilia
 lo que passa, ab mos concells.
(S'assentan, don Antòn al mitj.)
 Hi havia aquí, com sabeu,
 la més complerta alegría,
 fins que va venir lo dia
 de tracta'l casament teu.
 CESAR. (¡Què voldrà dir!)
 ESPE. (¿Què serà?)
 VENTU. (Segons que diga, jo, canto.)
 ANTÒN. Passa aqui un cas que m'espanto
 del disgust que pot portà.
 —Esperansa, jo't vaig dí,
 ets honrada, tens bon cor,
 y el que'ns va salvar l'honor
 ara demana el teu sí.
 May te vull sacrificar;
 mes pensa bé que si ara

dessis un no, lo teu pare
moriria de pesar.

De ser lliberal m'alabo
y, per pensar lo expressat,
te deixo una llibertat...

VENTU. (¡Com la d'en Gonzales Bravo!)

ANTÒN. Pensa qu'es la teva sort.
Ves que't dicta la consciencia;
tria ab tota independencia,
y segueix l'impuls del cor.
Tu ho vas fer.., jo'l faig vení
perque anava per la posta
lo donarli una resposta;
y'm vas respondre que sí.

VENTU. Però va respondre així
perque ..

ESPE. ¡Ventura! (Contenimilo.)

ANTÒN. ¿Per què?

VENTU. Perque ..

ANTÒN. Digas.

VENTU. (Obligat per las miradas.) No... per re...
perque va respondrer sí.

ANTÒN. Després, jo, considerantvos
de la familia, com dich,

(A Ventura y Cèsar.)

vos vaig parlar com amich,
vaig complir aixís parlantvos,
y'm vau respondrer tots dos
que bona boda serfa
y que foran en un dia
ditxosa ella y ell ditxós.

VENTU. Pero vam respondra això
perque...

CESAR. ¡Ventura!

ESPE. ¡Ventura!

VENTU. Jo...

ANTON. Vaja, home .. ¿Què t'apura?

(Dominat sempre per les miradas dels dos cambia y diu.)

- VENTU. Jo'l trovo, .
- ANTON. ¿Què?
- VENTU. *(No sabent que dir.)* Massa bò.
- ANTON. ¿Vol dir donchs, que no hi troveu
rès que obstacle por ell siga?
- CESAR. Y mentirà qui li diga.
- ANTON. ¿Donchs per què tristos esteu?
- CESAR. Perque... Com vostè sab bé
qu'hem parlat varias vegadas...
Las cosas... ben calculadas...
al últim tenen de sé.
Vostè'm va dir que si un dia
volia anà a fer fortuna
a Puerto-Rico, hi té alguna
casa que m'admeteria,
Jo he passat ja més d'un'hora
pensant si'm pot convení,
y, si ho vol, demà al matí
marxo ab lo bergantí Aurora.
Fa temps que'ls tres, d'aquest plan.
al trovarnos junts parlèm,
y com sab que'ns estimèm
aixo'ns ha entristit un tant.
- ANTON. ¡Ah! Ja entench .. ¿Y era per xo?
- VENTU. *(Com hi ha món no s'hi descalsa!)*
- CESAR. ¿Quant alguna cosa falsa
ha vist que li digués jo?
- ANTON. May... Però sent tant suptat...
- CESAR. Es que, si no ho faig aixins,
ja no tenim barco fins
qu'hagi'l Pelayo tornat.
- ANTON. Tens rahó, donchs; ben pensat.
Marxa... Vés en nom de Déu,
y a n'allà ab l'auxili méu
feste prompte un potentat.
Aixís vull jo a n'al jovent;
¡Aixerit! ¡Què vagi a corre!
¡Si això es com anà a la torre!

Si ara s'hi va en un moment. (*A Vençura.*)

¡Y per xo estavas inquiet!

¡Y això't fa estar trist; pampana!

Tant m'estimo anà a l'Habana
com aquí al Hospitalet.

¡Si el mon es un cop de puny!

¿Y això teniu per desgracia?

Es lo mateix qu'anà a Gracia...

VENTU. Bé, si... Sino que's més lluny.

ANTON. ¡Ah! això es.

VENTU. ¡Oh! prou qu'ho he vist.

ANTÒN. ¡Vaja donchs!... Ja s'ha acabat;

jo ho deixo tot arreglat,
y no vull ningú més trist.

Faig las recomenacions.

te giro lletras allà,

un bon abràs al marxà,

y s'han acabat las rahóns.

ESCENA XIV

Los mateixos y DON CARLOS

CARLOS. ¡Oh! ¡Casualitat felis!

¡Tots junts aquí!

TOTS. ¡Ah!

ESPE. Y tots pensavam...

ANTÒN. Com que de vostè parlavam...

CARLOS. Donchs no es estrany que surtís.

¿Què tal, César?

CESAR. Bé. ¿y vostè?

CARLOS. Perfectament. ¿Y... què deyan?

ANTÒN. Que tots plegats aquí creyan

que sa suspita no es re.

En Cèsar com ja indicat

li havia, marxa ab l'Aurora;

- vostè, que'ls coneix, no ignora
 lo qu'ells tres s'han apreciat,
 y lo tenir que pensar
 en una separació
 ha produhit la connció
 que tant l'ha fet suspirar.
- CARLOS. ¡Oh! Lo dit, y la entrevista
 qu'he tingut ab l'Esperansa,
 me tornan ja la confiança,
 ¿Y això't posava tant trista?
- ANTÒN. Es lo que li deya jo.
- CARLOS. Quant està la mar tan llisa
 y tant suau corra la brisa
 no't fassi may la mar pó.
- ANTÒN. Es lo qu'ara jo li deya.
- CARLOS, Jo, abans d'Amèrica anar,
 creya que'l crusar lo mar...
 ¡Qué sé jo! ¡Qui sab que'm creyal
 pero ara que sense pó
 l'he crusat cinch cops o sis
 fins veig al que hi va, felis.
- ANTÒN. Es lo que li deya jo.
- CARLOS. Y en lloch de fer plorà a Lola,
 com Diego, en la «Flor d'un dia,»
 quant veig que un ab alegría
 deixa la platja espanyola,
 despedintlo prop la platja,
 com a un que và .. a Matarò,
 no mès dich:—¡Vaja, minyò!
 Salut, diners y bon viatjel

(Encaixa ab César)

- ANTÓN. Tot lo mateix que dich jo.
- CESAR. Molt bé, Don Carlos.
- VENTU. *(S'esplica
 que ni cap tenedò'l guanya!)*
- CARLOS Y ara s'en'nirà d'Espanya
 ab una impressió bonica.
- CESAR. ¿Vol dir, don Carlos?

Vostès
van dir que no han vist encara
la òpera qu' estàn fent ara.

TOTS.

No.

CARLOS

¿No?

CESAR.

No.

CARLOS

Donchs no han vist rès.

ANTÒN.

¿Vol dir l'Africana?

CARLOS

Sí.

Jo aquí duch localitats,
prompte estèm tots arreglats
y al Liceo...

ANTÒN.

Donchs allí

CESAR.

Pero, tio...

ESPE.

Si demà...

ANTÒN.

(¡No se'l contradiu en re!)

Ventura.

VENTU.

Jo...

ANTÒN.

A la Mercè

que quedi avisada ja.

ESPE.

¡Ah! Si... Perque, si tardessim,
pot ficar la nena al llit.

VENTU.

¿Pot o dèu?

ANTÒN.

Dèu tot seguit.

VENTU.

Ho he dit perque'ns entenguessim.

CARLOS

Anem depresa.

ANTÒN.

Per xò.

(A Ventura)

VENTU.

Vaig.

CESAR.

Correns.

ESPE.

Y cuita.

ANTÒN.

Y vina.

(Al arribà aquí, cada hu dels quatre ha arribat al llindar
de la seva porta, quant entra per la del foro Enriqueta
ab la nina molt ben vestida y fentli fer eortusias.)

ESCENA ULTIMA

Tots

ENRI. ¡Que Deu los guart!
 CARLOS ¡Oh!
 VENTU. ¡La nina!
 CESAR. ¡Oh, oh!
 CARLOS. ¡Oh, oh!
 ANTÒN. ¡Oh, oh!
 ESPE. ¡Oh!
 CARLOS. Ab seda!
 CÈSAR. ¡Y blonda!
 ESPE. ¡Y guipur!
 ANTÒN. ¡Molt bé!
 VENTU. ¡Oh! ¡Ni una marquesa!
 ENRI. Es qu'ella es més... Es princesa
 porque'ls reys me la van dur.
 CARLOS. Ara ja no ' t falta més
 que un nuvi guapo y casarla.
 TOTS ¡Ja, ja!
 ENRI. Prou tinch de renyarla!
 No'm vol creure y no sé'l qu'es.
 A n'aquí vé un senyor rich
 que la vol, y no l' admet,
 per que estima a un cosinet
 que's pobre y's diu Enrich.
 Pero si'l senyor rich vé
 y no li fas bona cara,
 te mataré, ¡lletjal... ¡rara!
 ¡Oh! ¡Y no la cstimaré!
 Ab un rich se và bonica,

y ab un pobre .. Rès... demà
lo cosinet marxarà,
te casaràs, y ja ets rica.

(Li lliga un llas. A cada vers de la relació los personatjes van picantse fins a quedar ensimesmats.)

CARLOS. (¡Què diu aquesta criatural)
ANTÒN. (¡En que'm fa caurer, Deu meu!)
VENTU. (¡Això es un voler de Deu!)
ESPE. (¡S'ha vist may més desventural)
ENRI. ¡Y per xo ploras, Rey meu!
¡Ahl! ¿Perquè? ¿Perquè don Carlos
y en César no ha vist lo cos?
Donchs ara'l veuràn tots dos.
Ja veuràn... te d'admirarlos.

Agafa una cadira y s'assenta al mitj del prosceni, començant a despullar la nina; los demás quedan ensimesmats y per fi diuhen.)

ANTÒN. (¡Y jo no haverhi atinat!)

(Se'n van de un a un.)

CESAR. (¡Quin etzar!)
ESPE. (¡Pobre de mi!)
CESAR. (¡Ella diu lo que sent dí!)
VENTU. (¡Potsé ella'ns haurá salvat!)

(Enriqueta que acaba de treure l'abric y el sombrero de la nina, l'ensenya ab cos bufó, quedant sorpresa al trovarse sola.)

ENRI. ¿Eh? ¿Què tal? ¿Està bé aixís?
¡Bò!

(Després de haverse girat per tots cantons, sur don Carlos posantse ls guants y deixant l'abric.)

CARLOS. ¡Enriqueta!
ENRI. ¿Mana?
CARLOS. Vina.

(La porta a un cantó y ab misteri li diu:)
quedat fins que torni aquí.

y parlarèm del cosí,
que s'ha casà de ab la nina,

ENRI. ¡Ay, ay! ¿Per què?

CARLOS. Psit, psit...

ENRI. ¡Bò!

(Està d'esquena al cuarto de don Antòn; y mentres don Carlos està distret arreglantse diu.)

ANTÒN. ¡Enriqueta!

ENRI. ¡Ah, ah! ¡L'avi!

(Ensenya la nina a don Antòn.)

ANTÒN. (No't moguis fins que s'acabi
a n'al Teatro la funció.)

ENRI. ¿Mes per què? *(Apareix Ventura pel foro.)*

VENTU. ¿Baixan?

ANTÒN. ¡Ja anem.

VENTU. Es que'l cotxero ja's cansa.

ANTÒN. En Cèsar y la Esperansa
que...

(Ventura se'n va y apareixen Cèsar y Esperansa.)

CESAR. Ja estich prompte.

ESPE. ¡Ja estèm.

ANTÒN. Vaja donchs.

CARLOS. Lo bras. *(Dantlo a Esperansa.)*

ANTÒN. *(Dant lo bras a Cèsar.)* Tú ab mi.

ESPE. (No't deixis ficà al lletet.)

(Li diu mentres li fa un petó.)

CESAR. (Tinch de parlà ab tú un ratet.)

(Lo mateix que Esperansa.)

CARLOS. (Prompte torno.) *(Lo mateix joch.)*

ANTÒN. *(Lo mateix joch.)* (Aviat só aquí.)

(Se'n va pel fondo, deixant la nena com encantada, fins que refense diu a la nina.)

ENRI. ¿Y has entès que vol dí això?

¿No?... Jo menos. ¿Si?... Donchs fora.

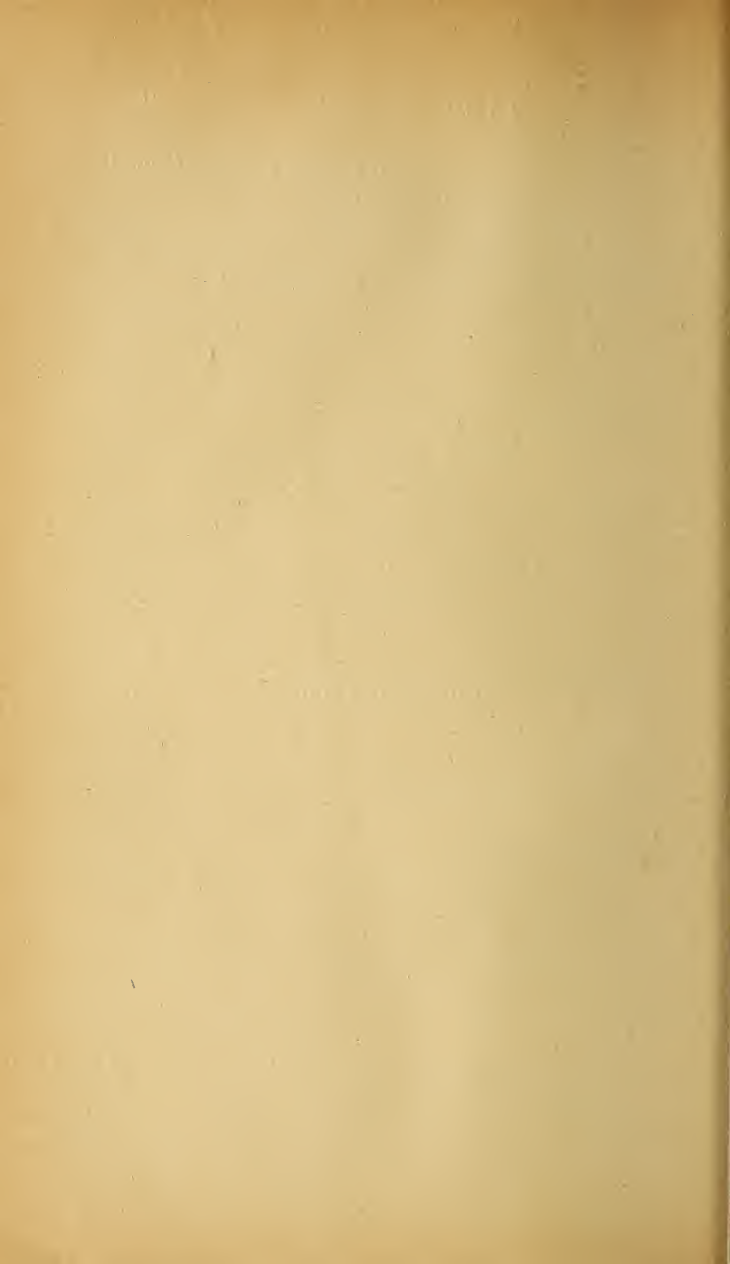
Fem visita... Jo al silló,

(Ha posat la nina al sofà,)

y sèu com una senyora
fins que acabin la funció.

*(Com si's posés a parlar ab la nina, fent complements, y
ventantse ab un vano que ha pres de la taula.)*

FI DEL ACTE SEGÓN

ACTE TERCER

La mateixa decoració.

ESCENA PRIMERA

VENTURA Y ENRIQUETA

(La nina encara assentada.)

- VENTU. ¡Mirèu que té unas taleyas!
¡Ara no volè anà al llit!
- ENRI. ¿Però no't dich que m'ho han dit?
- VENTU. ¡Ah! ¿T'ho han dit?
- ENRI. ¿Y donchs què't creyas?
M'han dit tots de una vegada,
y encara no fa un instat:
— Si no ets al llit, en tornant
encara pots ser llevada.
- VENTU. ¡Y bé! ¡'L que sempre dich jo!
Un mal entès. ¿Veus, ximpleta?
Vaja, creume a mi, Enriqueta;
a la nona y s'acabó.
- ENRI. ¿No t'he dit ja una vegada
que'l papà mateix m'ho ha dit?
- VENTU. T'ha dit que si no ets al llit
te trovarà aquí llevada,
Però com qu'això no es dir
que no vol qu'al llit te fiquis,
creume a mi, no t'emboliquis
y desseguida a dormir.
- ENRI. No hi'niré perque estich certa,
de que han dit que no hi anés.
- VENTU. Per mi si, que... 'l mateix m'es.
- ENRI. Los tinch d'esperar desperta.

¿Oy, rateta? *(A la nina fentli petons)*
 VENTU. *(L' qu'ella vol,*
es passar per'quí la estona.)
 ENRI. ¡Vaja! ¿Vols anà a la nona?
 ¿Si? Donchs vaig a dú'l bressol.
(La deixa assentada y se'n va.)

ESCENA II

VENTURA

¡Bah! ¡Jo no he vist en ma vida
 una criatura així!
 Ja diu bé quant te vé a dí
 bala de vidre, la dida.
 ¡Surt ab uns estirabots!
 ¡Té uns acudits y unas cosas,
 més finas y més xamosas!...
 que hi quedem encantats tots.
 ¡Si's pogués veure ab la nina
 las cosas qu'arriba a fé
 y lo que diu quant la té!
 ¡Ni la senyora més fina!
 Parlan de modas, de flors,
 de concerts, de balls, de festes,
 de si'ls vestits semblan vestas,
 de si fulano té amors,
 de si sutana'n té très,
 de si menguana s'arruina...
 ¡La gran sort, qu'aquesta nina
 es callada y no diu rès!
 Que o sindò... ¡Uy, uy, uy, uy!
 ¡Per qualsevol patarata,
 hi havia cada sargata!...
 ¡Vaja re; ja hem vist avuy!
 ¿Ves ahont ha anat a inventarse

LA BALA DE VIDRE

que'l rich s'hi té de casar,
que'l cosi té de marxar
y qu'aixís ha de arreglarse?
Re: diu tot lo que li acut.
¡Tu, tu, tu, tut! Ja està dit,
y, si un embull ha surtit,
lo qu'ha sigut, ha sigut.

ERCENA III.

VENTURA, ENRIQUETA, *ab un bressolet de jonchs.*

VENTU. Vaja doncas, a arreglarla
y vès si s'adormirà.

ENRI. Mira.

VENTU. ¿Què?

ENRI. Te n'has d'anà,
perque vaig a despullarla

VENTU. ¡Fuig, ximpleta! Vès si aquí..

ENRI. ¡Donchs bé! ¿Està bé qu'un senyó
vegi a una senyora? ¡Bò!

VENTU. Ja'm taparé'ls ulls així.

(Posantse las mans com una reixa davant dels ulls, de manera que hi vegi tant com sino se'ls tapés.)

ENRI. ¡No, no, no! Ni jo't vull créurer,
ni'm faràs may cap tramoya.

Vaig a despullà una noya.

y això, un senyor, no ho pot vèurer,

VENTU. ¿Però si't veig cada dia.

a què't vé avuy no volerho?

ENRI. ¿Te'n vols anar?

VENTU. No vull ferho

no més perque ja es manía.

¡Mirèu qu'es molta funció.

ENRI. Vés a la cuina ab la Pona,

entretente un xich, enrahona,

y després torna per xò.
 VENTU. ¡Endavant!... Vaja A n'aquí
 la mestresa es la criatura.

(Enriqueta qu'ha agafat la nina, ara la fa saludar.)

ENRI. Passiobé, senyor Ventura

VENTU. Vaja, adeu. *(A la nina encaixant.)*

ENRI. Se'n và a dormí.

ESCENA IV

ENRIQUETA

¡Ja se n'ha anat! ¡Gràcia a Deu!
 ¡Vejàm si ets bona minyona!
 A despullar... y a la nona.
 ¡Uy, la rateta! ¡Rey meul

(Y després de ferli petons, comença a despullarla, cosa per cosa.)

Avuy t'hem vestit de llarch;
 avuy la nena bufona
 ja's pot dir qu'es una dòna,
 y encara que't siga amarch
 la Enriqueta, filla meva,
 te darà ara algun consell,
 per si puch arribà ab ell
 a fer la ventura teva

ESCENA V

ENRIQUETA Y VENTURA

(Ventura que ha entrat de puntetas, ha sentit los últims versos, y assentant-se prop de la taula, a la qual Enriqueta està d'esquena, observa y escolta tot lo que diu, sens que ella'l vegi.)

VENTU. (Si, vaja; igual al séu pare
quant a la Esperansa ho deya.)

ENRI Tú ets nina. *(Solemne)*

VENTU. *(¡Oh! Això ja ho veyá.)*

ENRI Y tú en'l mon entras ara.
Ja desd'avuy no t'abona,
de que tú ets nina la escusa,
que fins un somris acusa
a la nina que ja es dòna.

(Grawetat còmica y tò de prèdica, tenint la nina a la falda y mirant de fit a fit, com perque sas paraulas li fassin tot l'efecte.)

¡Dòna! ¡Ay! ¡Nom que vol dí
que's contan plorant las horas!
Ja que tu ets nina que ploras...

(Y la fa plorar.)

plora'l serho.

VENTU. *(¡Ja, ja!)*

ENRI *¡Així!*

Pensa que'l cor, quant encara
sas ilusions ne conserva,
dú un collaret que'l preserva
de perdre'l que tu tens ara.
Fil d'or brillant que, per ditxa,
las ilusions va lligar.

Cada perla del collar
 no's salva d'una desdita.
 Vol dir això, filla meva,
 que entre los que't vulgan triis,
 no al més vell si'l confiis
 qu'ha de fer la ditxa teva
 Segueix concells com aquets,
 y, esposa fiel y estimada,
 al fi't veuràs rodejada,
 de ninas .. y ninotets.
 Fins que, al arribar la mort,
 sens haver causat agravis,
 ab lo sonris de los llabis,
 ab la pau dolsa del cor,
 y deixant pel mon ton nom
 com un rastre de ventura,
 moriràs honrada, pura,
 y benehida de tothom.

VENTU. (Bé, re; ho aprèn de memoria
 y tal com ho sent ho diu.)

ENRI. T'ho dich, ab aquest motiu,
 perque tu ets tota ma gloria.
 Y ara que ja tot t'ho he dit..
 Pare, Fill y Esprit... (*La senya.*) Senyada
 Un petó, ben acotxada,
 y Deu te dó santa nit.

(*Fica la nina al bressol*)

VENTU. (¡Mirèu qu'això desatina!
 ¿No heu sentit com s'ha explicat?)

ENRI. (Ja s'adorm.) (*Bresantla.*)

VENTU. (¡Malaguanyat
 per contarho a una nina!)

ENRI. Ara endressarèm la roba
 y fins demà al dematí.

VENTU. (Ara s'ha vist ben clà aquí
 lo que'l bon exemple prova.
 ¿Y vejàm com en 'sent gran
 no te de ser bona mare,

si ja ha sapigut serne ara,
que fa de mare, jugant?)

(La noya quant ha arreglat la roba es gira y veu a Ventura.)

ENRI. ¡Ay, ay! ¡Ventura! ¿Tú aquí?

VENTU. No... He vingut, que diu la dida
si vols sopar desseguida.

ENRI. Si tú la tens compte...

VENTU. *(Bressantla.)* Si.

(Y la noya se'n va enduentse la roba de la nina.)

ESCENA VI

VENTURA y ANTÒN

ANTÒN. ¿Ets tu, Ventura?

VENTU. ¡Bò! ¿Y ara?

¿Donchs y'l teatro?

ANTÒN. De neguit,
ni he pogut veure'l que feyan.

VENTU. ¡Y fugi, home!

ANTON. Vina aquí.

Seu y parlèm una estona
de lo que a casa ha succehit,
que, quant jo no só mort ara,
crech que no haig de morir.

VENTU. ¡Vostè... també, home, es d' un modo
que sempre ho pren tot aixís!

ANTÒN. Si fos jo un pare tirano,
un d'aquestos pares vil
qu'a n'als seus fills sacrifican,
comprenc molt bé lo succehit,
però jo que li he dit sempre:

—Tu ets llibre, pots elegir.—

VENTU. *(Si. Sino que hi afegia:*

- Si dius no, resèu per mi.)
- ANTÒN. ¡Oh! ¡Això no, no li perdono,
ni que ella al cel m'ho exigís!
- VENTU. Ja veurà, donchs; calma, espliquis
y veurèm què decidim.
- ANTÒN. Ho he pensat venint del teatro
y tot ho tinch decidit.
Son llibres; lo qui no ho vulgi,
si vol, se'n pot refugir;
però aquell que se m'hi oposi
que's cregui que may m'ha vist.
- VENTU. Bé si; som llibres com sempre:
diguí lo qu'ha decidit.
- ANTÒN. Jo so aquí'l primer que sento
sacrificà aixís a un fill;
però ja que circumstancias
que no s'havien previst,
han dut las cosas de modo
qu'hem de ser, o desagraits
o víctimas desgraciadas
del compromís que tenim...
Que marxi en César a Amèrica,
que's casi ella, com ja he dit,
y si això'ns costa la vida,
morim, si així hem de cumplir.
¡Infames! ¡Fé una jugada
com la de la nina!
- VENTU. ¿Qui?
- ANTÒN. Ells fent dir allò a la nena.
- VENTU. Donchs s'ha errat de mitj a mitj.
¡Ells dir rès! ¡Pobras criaturas!
¿Y vostè ha pensat aixís
de'n César y la Esperansa?
Si vostè pensa'l que diu,
vostè es, don Antòn, un pare
que no mereix aquets fills.
Lo que passa, si, es que ells callan
y jo la vritat li dich,
perque ells, per no disgustarlo,

se sacrifican aixís,
trovant, en pago que'ls diga
vostè que's portan com vils.
¡Pobre de mi quant ells sàpian
que jo la vritat li he dit!
Però jo, quant he vist qu'ara
vostè ja, aixís com aixís,
si no ho sabia s'ho creya ..
No m'he pogut contenir.
¡Perque'ls estimo com pare,
perque'ls miro com a fills,
perque com la Enriqueta
jo'ls he criat desde petits,
perque quant va morir l'avi
vaig vení a fer d'avi aquí,
y com a nets los estimo
per més que sò avi postís!

(Plora.)

ANTÒN.

Ja ho sé, Ventura, y jo sento
qu' això hagi anat així
Ara es tart per tot y'ns queda
no més lo medi qu'he dit.
¡Ah! ¡Si quedant bé ab don Carlos
jo pogués això aconduhir!...

VENTU.

¡Y no ha de poder, criatural
¡Si hi ha mil medis y mill!...
Y encara que tot d'un prompte
se li enfadés y renyís,

(Don Anton se passeja agitat y Ventura'l segueix, dient:)

ja sab que'ls homes se trovan
y las montanyas no, y diu
que no es tan fiero el leon
com lo pintan, perque aixís,
com ab palla y temps maduran
las nespras, també's pot dir
que bon vent y barca nova
si ell se'n và perque entre amichs
no crech pas que per un frare
lo convent se perdi ni...

- ANTÒN. ¿Ahont es la nena?
- VENTU. Allí dintre.
- ANTÒN. Fés-la venir tot seguit.
- VENTU. Sopa; esperi una estoneta
y la tindrà prompte aquí.
- ANTÒN. Siga com vulga; s' veu qu'ella
ha sabut tot lo succehit.
- VENTU. No'n sab ni mitja paraula,
don Antòn. crèguim a mi.
- ANTÒN. Doncas ¿y lo de la nina?
- VENTU. Casualitat. ¿No li he dit?
- ANTÒN. ¿Y alló del rich que s'hi casa?
- VENTU. ¡Casualitat!
- ANTÒN. ¡Fuig d'aquí!
¿Y aquell cosí que la estima?
- VENTU. Casualitat.
- ANTÒN. Donchs jo't dich
qu'ella ho sab tot y que pensa.
- VENTU. Lo que per mí's guanya aixís
es que sabrà tot lo qu'ara
ella no sab, y'l perill
comensa quant ella sàpia
que s'estiman los cosins.
- ANTÒN. ¿Es dir que tú estàs encara
en que no ho sab?
- VENTU. ¡No li he dit!
- ANTÒN. ¡Vaja donchs, tretse son tretse!
- VENTU. Tretse y tretse, vint y sis.
Miris, aquí vé la nòya.
- ANTÒN. Donchs comensèm tot seguit.

ESCENA VII

(Los mateixos y ENRIQUETA.)

ENRI. ¡Ay, ay! Papà, ¿y l'Africana?

ANTÒN. Un peté porque t'he dit
que no't fiquessis al llit.
y has cumplert.

ENRI. ¡Ah! 'l papà mana.

ANTÒN. Vina.

*(Posant tres cadiras que forman triangul el mij de la es
cena.)*

ENRI. ¿Què hi ha?

ANTÒN. Vina, sèu.

y parlarèm una estona.

(La noya seu al mij y ells un a cada cantó.)

VENTU. (Ni sabrà de que li enrahona.)

ANTÒN. (¿Diu que no ho sab? ¡Ves si's veu!)

Donchs sí; he deixat l'Africana
per parlà ara ab tú un moment.Ja ets gran, estigas atent
y creu lo que'l papà't mana.Tú sabs que ja'ns n' anavam,
quant, tú, surtint desseguida,
dius a la nina vestida
lo qu'hauràs vist que notavam.

ENRI. ¿Lo què?

ANTÒN. Allò que tu li has dit
de que un rich s'hi casaria,
sino que'l qu'ella volia
era'l cosí.

¡Ah!

- ANTÒN. Ho hem sentit.
 ¡Y ja pots pensar! Calcula
 que'l mal qu'has fet, Enriqueta...
- ENRI. ¡Ay, ay! ¿jo?
- VENTURA. (¡Y es clar, pobreta!)
- ANTON. (¡Que bé, que bé ho dissimula!)
- ENRI. ¿Jo he fet mal perque jugant,
 hagi dit aquí a la nina.
 qu'era d'un cosí cosina,
 y que s'estimavan tant?
- ANTÒN. Mira, nena: lo més lleig
 que pot fé una senyoreta ..
 —Recòrdaho sempre, Enriqueta,—
 es dir mentidas.
- ENRI. ¡Ja ho veig;
 però si jo ..
- ANTON. ¡Enriqueta!
- ENRI. Jo...
- ANTÒN. ¡Es la primera vegada
 que tú'm men's tant descarada,
 y això es molt lleig, senyoreta!...
- (*Enriqueta mira aturdida al seu pare y's posa a plorar.*)
- VENTU. (Y bé, es clar ¡pobra criatura!
 al últim la ha fet plorar.)
- ANTÒN. (Vejam si ho puch acabar
 ara ab un xich de dulsura.)
- ENRI. ¡Íi, jí!
- ANTÒN. Vaja, axò no ha estat
 rès .. Lo téu papà't perdona;
 però essent bona minyona
 y dihent sempre la vritat.
- ENRI. ¿Mes qu'haig de dir?
- ANTÒN. Que ho sabs tot,
 y que't perdoni lo d'ara.
- ENRI. Però si jo ..
- ANTÒN. ¡Nena!! ¿Encara. ?
- VENTU. (Y eilla no'n sab ni mitj mot.)
- ANTON. Si no'm dius que tot ho sabs,

(Plorant)

no't estimo.

VENTU.

(Endevant, bé.)

ANTON.

¿Vols dirho o no?

ENRI.

(*Dientho per forsa.*) Tot ho sé.

VENTU.

(Y's creu haver lligat caps)

ANTÒN.

(¡Y ell que s'està ab ella a casa
diu que ni un mot ne sabial)

VENTU.

(¡Oh! Fentho aixís, li diria
fins que veyà volà un ase)

ANTÒN.

¿Veus, filla meva? Don Carlos
nos va fé inmensos favors
y sabs que, per honrats cors,
que reb favors deu pagarlos
En Cesar desde petit
a la Esperansa estimava.

ENR.

¡Ay, ay! (*Sorpresa.*)

ANTON.

Veuràs. Mes callava
y may m'ho havia dit.

Com jo no'n sabia re,
quant vaig reparar un dia
que don Carlos la volia,
li vaig da'l sí ab bona fè.

Y ara que'l sí ja he donat
he trovat que s'estimavan
y qu'estimantse buscavan
que jo desfés lo pactat.

Jo, com qu'això es molt mal fet,

¿m'entens? no vull escoltarlos.

¿Quína culpa hi té don Carlos
si ells van callà aquest secret?

Ab això, Enriqueta, atina
en que, si això s'ha espatllat,
ab tú hem de deixà arrèglat
lo mal qu'has fet ab la nina.

Y, si tú m'ajudas bé,
a més de sé en una estona
bonica y bona minyona,
jo un bon regalo't faré.

ENRI.

¿Però ell y la Esperanseta

- s'estimant pera casarse?
- ANTON. ¿Y donchs perquè han d'estimarse?
- VENTU. (Vès si ho sabia, ¡pobretal!)
- ENRI. ¡Oh! Donchs aixis no hem de ferho.
- ANTON. ¿Y per què creus tú que no?
- ENRI. Miri; la primera mora
se mor, perque s'ennamora,
y ell, no pot sé'l séu senyó.
- ANTON. Bé, anem al fet y deixem
la mora que s'ennamora.
- ENRI. ¡Oh! es qu'es la primera mora
de la comedia que fem.
- ANTON. Mes tu has sentit dir també,
com ja he dit, qu'has de ser bona,
y per ser bona minyona
s'ha de morir si convé.
- ENRI. ¡No, no, no; donchs jo no vull
que's mori la Esperanseta!
- ANTON. enriqueta.
- ENRI. Jo...
- VENTU. (¡Pobretal!)
- ANTON. S'ha d'acabà, y tot avuy.
Y si no vols que'l papà
d'un trastorn avuy se mori...
- VENTU. (Y's queixa emprés de que plori.)
- ANTON. Obeeix sense replicà.
- ENRI. No tinga por; l'obehiré
y faré tot lo que'm diga.
- ANTON. Donchs fèu qu'apunt tot estiga
per lo qu'ara jo us diré.
Tornarà, per que li ha dat,
lo que tú has dit, mala espina.
y't farà dir si en la nina
hi ha intenció o casualitat.
Allavoras tú—¡Sí, hermosa!
¡Per tots los sants, filla meval!
Digas qu'ha estat cosa teva
y que tú no'n sabs cap cosa.
Tú li diràs lo mateix
- (A Ventura.)

sens may demostrarli enfado.
Sobre tot, tots, molt agrado
probant que re us entristeix.
Els dos ja està preparats
per fé'l mateix que nosaltres,
y crech qu'entre'ls uns y'ls altres
ho salvarèm tots plegats.
¿Ho vols fé? ¿Eh?

(A *Enriqueta*, fentli petons.)

ENRI.

Si vostè ho vol..

ANTÒN.

Sí, sí, fesho filla méva.
Tú, ab la travessura teva,
podràs sé ara'l méu consol.
Y no duptèu ni un moment,
que si, quedant bé ab don Carlos
jo pogués ara casarlos
y estalviarlos tal torment,
y'm diguessin:— Per fé això
tens de donar tú la vida,—
la daria desseguida
sens tenirme compassió.
Adéu, filla; l'papà creu,
que li tornaràs la ditxa.
Lo mateix de tú desitja,
Ventura, l'carinyo méu.
Torno al teatro desseguida.
Ell vindrà, estèu preparats;
salveume entre tots plegats;
mirèu que m'hi và la vida.
Vinam a fer llum. (A *Ventura*.) Adéu

(*Petons*.)

(A *Enriqueta*.)

ANTÒN.

(¿Tens cap dupte de que ho sab?)

(*Al trovarse al fondo*.)

VENTU.

(¡Ah! no, no; l qu'es ara, cap.)

(*Antòn fa passar al devant a Ventura, y anantsen. diu:*)

ANTÒN.

Veyam com vos portarèu.

ESCENA VIII

ENRIQUETA

¿Són ja tots dos fora? Sí.
 Pensèm primé una estoneta,
 pensém molt, perque, Enriqueta,
 això no pot quedà així.
 ¡Que estrany ho trovo! ¡Qu'estrany!
 Per que .. ¿Vejam? Si ells ho veyan,
 los tontos ¿perquè no ho deyan?
 ¡Si això deu durar fa un any!
 Y veyàm la Esperanseta
 que sab més cuentos que jo,
 y que sab que's mor d'això
 com aquella pastoreta,
 perquè no havia de dir:
 — ¡Papà, Volèm estimarnos
 y vostè té de casarnos,
 perque no'ns volèm morir.—
 Morir... Morir... ¡Vaya! ¡Y tall!
 ¡Oy! Sí'l cuento del rey moro
 que'ns explica don Teodoro,
 se pot dir qu'es cuasi igual!
 ¡Bah! ¡No faltaría més
 sino qu'haventsem mort ja,
 no fa molt temps la mamà,
 la Esperanseta perdés!
 Si ella's mor, ¿qui'm fica al llit?
 ¿qui'm fa petons? ¿qui'm pentina?
 ¿qui'm fa'ls vestits per la nina?
 No, no; pensèm tot seguit.
 Pènsaho ben bé, y vès com nías

los caps que s'escapan ara,
perque... has perdut una mare,
y no'n tens de pèdrer duas.
Lo papà m'ha dit que jo
digués qu'allò de la nina,
y del cosí y la cosina... *(Pensant molt.)*

¡Ja ho tinch! Ho arreglo ab això.
Li conto'l cuento fent vèurer
que la comedia li esplico.
lo que no sé... m'ho embolico
y veig d'hont ho tinch de trèurer.

(Se gira y veu la nina.)

¡Ay, rey d'Espanya! ¡Rateta!
¡Perleta meva estimada!
¿Es dir que tú l'has salvada?
¿Es dir que tú...? ¡Ay, pobreta!

(Fa l'ha treta del bressol y a cada paraula se la menja a petons.)

Mirat, ara la mamà
te durà a dins una estona,
y sigas bona minyoña
perque, don Carlos vindrà,
hem de parlà una estoneta
sobres lo que s'ha de fé,
y'l que dirèm, no està bé
qu'ho senti una senyoreta.
*(Vejam si ab cuatre posturas
la podré deixà enganyada:
certas cosas... no m'agrada
que las sentin las criaturas.)*
¿Ho sents? Molt bé, Aixís te vuy.
Creu lo que la mamà't diga.
¡Uy! ¡Si no n'hi ha cap que siga
tant hermosa ni tant...! ¡Uy! *(Fentli petons.)*
¡Miril! ¿Eh? ¡Quinas manonas!
¿Y aquest ulls? ¿Y aquest mirar?
¿Y aquest peuet sens calsar?
¿Y aquestas quatre dentonas?

¿Y aquet cosset tant bufó?
 ¿Y'l peu, que me'l menjaria?
 ¡Uy! ¡No sé que'm pagaria
 que'm fós filla de debò!

(Y fentli molts petons se'n và.)

ESCENA IX

DON CARLOS y VENTURA

VENTU. ¿Y doncas qu'ha deixat l'òpera?

CARLOS. Si; tot plegat m'he sentit
 aquell mal de cap qu'a voltas
 sab vostè que solch tenir,
 y com qu'es òpera nova
 y ells encara no l'han vist,
 he dit:—Quèdintse; jo a casa
 estaré un xich més tranquil.—

VENTU. *(Vaja, que per trovà excusas,
 bé veig que las sabs fingir.)*

CARLOS. ¿Y la Enriqueta?

VENTU. ¡Vatúa!
 ¿La bala de vidre?

CARLOS. Si.

VENTU. Per'qui corra que no poden
 durla de cap modo al llit.

CARLOS. *(M'espera... Si... Ella mateixa
 m'esplicarà lo qu'ha vist.)*

VENTU. ¡Es més entremaliada!...

CARLOS. ¿Home, ha reparat a nit?...
(Provèm aquest lo que'n pensa.)
 ¿Quant ja surtíam d'aquí
 per anà al teatro, ab la nina,
 lo que li ha dit dels cosins
 y un que la estimava a n'ella?

VENTU. *(¡Ay, ay, ay,!)*

- CARLOS. ¿Eh?
- VENTU. (*Com atinanthi.*) ¡Ah! Si.
 (Aquest vol pescà a la encesa.)
- CARLOS. Qualsevol qu'ho hagués sentit
 s'hauria pensat que ho deya...
- VENTU. ¡Ah! ¡Bé! No..., Semblarho, si,
 Lo que jo dich; mals entesos,
 que poden dà un què sentir.
 Home; miris...
- CARLOS. (*Ja la hem feta.*
 Un altre cas dels que ell diu.)
- VENTU. Afiguris que teníam,
 ja desde l'any trenta cinch,
 duas ampollas preciosas
 d'aquellas de cristall fi
 L'una era encara sencera,
 com quant vingué de Paris,
 l'altra no, era esquerdada
 y no feya tant bonich.
 Veliaqui, donchs que la criada
 un dia que sent a dir
 que's necessita una copa,
 va al armari, treu de dins
 lo que volia y, sens vèurer
 que l'ampolla era a n'allí,
 ¡patatum! la tomba, roda,
 fa trinquis y bona nit.
 Però, com que las ampollas
 eran un recort antich,
 aixís que l'amo va vèurer
 los bocins trencats per'llí.
 y que justament la bona
 s'havia fet a bocins,
 —¡Bé podias trencar l'altra!—
 tot enfadat li va dir.
 —Cada begada que ho dèyam
 ella ho anava sentint,
 y un cop que repetí l'amo

tot apesarat y trist.

—¡Bé podia trencar l'altra!

¡Patarrabumbom! Sentim

un daltabaix al armari;

hi corro jo tot seguit,

y trobo a n'ella ab l'ampolla

per terra feta a bossins.

—¿Que has fet aquí?—li pregunto.

—¿Què passa?—l'amo li diu

—No rès: he trencat aquesta

perque vostè no estés trist.

CARLOS. ¿Y no l'han tret a per tonta?

VENTU. No ho hem fet, perque per mi

la minyona no té culpa.

Si don Antón li hagués dit...

CARLOS. ¿No vé la nena?

(Impacient.)

VENTU. Bé ho sembla.

(Los escoltaré de dins.)

Ab lo séu permís, don Carlos.

CARLOS. Ventura, molt bona nit

(Se'n va)

ESCENA X

DON CARLOS y després ENRIQUETA.

CARLOS. ¡Gracias a Deu que se'n vàl...

¿Què tinch, que tot me don pena?

¡Quina impaciencia!... La nena

de duptes ara'm traurà.

Ella'ns ha esplicat aquí

qu'estima a un cosí la nina

y la Esperansa es cosina

de'n César, y... 's casa ab mí.

Més diu qu'ella ab un rich vol

que la seva nina's casi,

y jo só rich. Cuasí, cuasi

comprenc l'enigma tot sol.

¡No! ¡No potser! No vull créurer
may vil així a la Esperansa,
y, si ho sigués. . ¡Ma venjansa
y qui só jo té de veurer!

Jo, que en lo mar de la vida
taula pe'l nàufrech la veyá...
¡Ay! ¡Desdixat del que creya
y'l desengany sent que'l crida!
¡L'home, buscant ditxa y pau,
tria en lo cel una estrella;
però quant més pura o bella,
més prompte s'apaga y cau!

ENRI. ¡Ay, ay! Don Carlos. ¿Vostè? *(Apareixent.)*

CARLOS. ¡Ah! Bé. ¿Ets tú, Enriqueta? Vina.

(Li ensenya una joguina.)

ENRI. ¡Oh! Es que faig dormí a la nina.

CARLOS. ¿Y això ne t'obliga a re? *(Ella hi và.)*

Vina; seu a la faldeta,
dèixala està ara una estona, *(La joguina.)*
y, digas bona minyona...

¿Qui t'ho ha dit allò, Enriqueta?

ENRI. ¿Lo què?

CARLOS. Allò de que la nina
estimava al seu cosí.

¿Lo papà?

ENRI. No.

CARLOS. ¿En César?

ENRI. ¡Quil

CARLOS. ¿Lo cosí?

ENRI. No.

CARLOS. ¿La cosina?

ENRI. No. ¡Si no m'ho ha dit ningú!

CARLOS. Vaja que allò, tú, soleta,
no pots pensarho, Enriqueta.
Això es que t'ho ha dit algú,
y tú, qu'ho vas sentí a di,
vens y ara ho dius a la nina.

ENRI. No, no, no; no ho endevina.

CARLOS. ¿Y donchs com và?

ENRI. Es que'l cosí
de la comedia que fem
es cosí de la princesa
que ab lo rey moro es promesa,
y cada punt ne parlèm.

CARLOS ¿Y si ara't demanès jo?

ENRI. Li esplicarí al moment.

CARLOS. Donchs fesho, y sè l'argument
per si no veig la funció.

ENRI. Veurà, donchs, qu'es una terra
tota de moros y moras,
y crech que passa allavoras
que'ls moros tenian guerra.
Hi ha un vell, rey moro, que's diu
Aben-Hasem; té una filla
qu'es d'aquell regne pubilla
y ditxosa ab lo rey viu.
Es mol guapa, té un cosí
que quedà sens pare y mare,
y'l pare d'ella l'ampara
y se'l cría ab ella allí.
Lo pare de la princesa,
mentres ells dos s'estimavan,
tenía guerra, y'l guanyaban
fentne dels seus gran estesa,
quant un rey jove, d'prop
del regne d'hont ell vivia,
l'ajuda, y guanya en un dia
tot quant perdía, d'un cop.
¡Ja pot pensar si agrahit.
ha de està'l rey moro! Crida
al altre rey que la vida
li salva així y tot seguit,
un cop que agrahit li jurava
lo vell, que tot li daría
lo jove, diu que volía,
la filla d'ell, que estimava,

Lo rey moro donà'l si,
creyent que ho vol la princesa,
y quan ja la te promesa,
sab ell que estima al cosí.
¡Ja pot pensà'l pare d'ella
aixís que ho sab! Tot l'anhel
es dí a n al Princep Adel
que aquella es la seva estrella.
Lo Princep creu y se'n va,
Cide-Aley, que tot ho ignora,
diu a la princesa mora
qu'aquell dia's voi casà;
y en mitj de perlas y flors,
lo pare, que uneixin mana
a un sultàn y una sultana...
¡Però no va unir dos cors!

(La realació de la nena va abismant a don Carlos en profunda meditació.)

La princesa ja es casada.
Hi ha una decoració
que ve a ser com un saló
y ella s'està allí assentada.
Per una finestra oberta
blau y hermós lo mar se mira:
s'hi veu un barco, y suspira
ella en la sala deserta.
Lo barco va caminant,
ella que s'aturi anhela;
més blanca y trista, la vela
de la platja's va allunyant,
Y com si'l barco tingués
imàn com aquells que jo
faig anar pel surtidó,
la fa alsà a n'ella, després
a la finestra l'acosta,
després més ficso qu'ans mira,
després plora, y si suspira,
del sol, que ja va a la posta,

y que consolarla anhela,
gallinetas blancas venen
que, quant los seus sospirs tenen,
van a posarse en la vela.

Al sé a n'aquí... 'l sol s'apaga,
espurneja alguna estrella,
la vela que mirava ella
ja entre la fosca s'amaga,
y lluny, crusant lo pas franch
qu'un raig de lluna li marca...
¡Ja era un punt negre la barca!
¡Ja era la vela un punt blanc!
¡Y ja'l punt negre's fonía!
¡Y ja'l punt blanc s'eclipsava!...
Y tot fou re .. Y quant ja dava
ella un sospir d'agonía,
diu lo rey jove a n'al rey
qu'era com dich pare d'ella:
— Vós heu apagat la estrella
del cel pur de Cide-Aley!
¡Vós, per pagarme un favor,
la acabeu de matar ara,
y no heu tingut cor, com pare,
per no tení ingrát lo cor!

CARLOS. ¡Oh! ¡Angelical criatura!
Tot ho comprench.

ENRI. ¿Li ha agradat?

CESAR. ¡Oh! Si, filla. Aixís has tornat
a dos amants la ventura.

ENRI. ¿Jo?

CARLOS. ¿No es cert que la princesa
es la Esperansa? *(Sorprenent-la.)*

ENRI. *(Després d'esfors.)* Si.

CARLOS. ¡Si!
¿No es vritat que jo só aquí
lo rey que la tinch promesa?

ENRI. Si. *(Precipitació y conmoció.)*

CARLOS. ¡Y no es vritat que'l papà

es lo rey qu'es pare d'ella?

ENRI. Si.

CARLOS. ¡Ah! No temis per sa estrella.

ENRI. ¿Vol dí?..

CARLOS. ¡Oh! Tot s'arreglarà.

ENRI. ¿De debò?

CARLOS. ¡Si, filla, si!

ENRI. ¡Don Carlos!

CARLOS. ¿Què?

ENRI. ¡Una abressada!

CARLOS. ¡Perleta méva estimada!

(Petons y abressadas dels dos.)

¿Ahont es en Ventura?

ESCENA XI

Los mateixos y VENTURA

VENTU. Aquí.

CARLOS. Ventura.

VENTU. Digui

CARLOS. Ha passat
ara aquí un cas ab la nena,
que, tant com m'ha causat pena,
alegria m'ha donat.

VENTU. Ho sé tot ja, ho he sentit
desde dins, d'hont ho escoltava.

CARLOS. Donchs. si ja ho sab. ¿Còm pensava
quant, fa poch, aquesta nit,
li he dit que, ab tota confiança,
per lo que pugués haverhi,
m'aclarés bé aquest misteri
d'en Cèsar y la Esperansa?

VENTU. Pensava que, com amich,
devia tot explicarli;

però creya que, al contarli,
com li conto ara que ho dich,
donava un disgust tant fort
a don Antòn, que, al saberho,
fins tinch por que'l desespero
potser li causi la mort.

CARLOS. ¡Però com que a generós
que ningú'm guanyi permeto,
ni jo'l el sacrifici admeto
ni vull la pena dels dos!

ENRI. ¡Per'mor de Déu, no, don Carlos!
Si ho diu d'aquesta manera
ja'l méu papà's desespera,
qu'es igual qu'a n'ells matarlos.

VENTU. Si; y si no's pot arreglà
de manera qu'ell compregui,
que per re a vostè l'ofengui,
tant mal com antes està,

ENRI. Y està mal perque si té
un disgust així'l méu pare,
ella mor de pena, y ara.
sens ella, jo... ¿Què faré?

(Pausa.)

Ara recordo que un dia
qu'a casa vaig arribà,
me va dir trist lo papà
que la mamà ja's moria.
—¿Ahont es?— Vaig dir jo correnst
anant cap al llit ahont era.

—¡Aquí!— 'm va dir la cambrera,
que està en sos últims moments.—

Y blanca com lo llensol
que la cubria:—¡Enriquetal
va dir al vèurerm, ¡pobretal
que't va a faltà'l meu consol.

¡Ja may més t'acotxaré
duhente al llitet com fins ara;
ab mi perts l'amor de mare
y cap més bés te daré!

¡Ab mi ta esperansa acaba
y anyoraràs cada dia
lo petó que t'adormia,
lo petó que t'despertava!
¡Adéu filla méva, adéu!
dòm l'últim y una abrassada!
¡La besada era gelada;
l'abràs sigué l'últim séu!
Y quan traientme del séus brassos,
me van portar al llitet.
ja veyal seu cos ja fret
encara donantme abrassos,
y, fins dormida, escoltava
que sempre aquí anyoraría.
¡Lo petó que'm adormía!
¡Lo petó que'm despertava!
Vaig dormir; y al ser a l'hora
qu'acostumava a llevarme.
sento ja que vé a cridar-me
y'm fa un petó una senyora.
¡Y aquell petó que'm donava
era aquell! ¡Jo'l coneixia!...
¡Lo petó que m'adormia!
¡Lo petó que'm despertava!
—¡Mamà! — Vaig dir, creient encara
que era ella la Esperanseta.
¡Y ella'm va dir:—¡No, Enriqueta!
¡Ja desd'avuy no tens mare!
Però jo, que sabs que't vuy
tant com la mamà't volía.
vindré a darte cada dia
lo bés que t'he dat avuy.
Te vestiré, com faig ara,
te cuidaré la robeta,
y serà la Esperanseta
la teva segona mare.—
Això'm va dí, y això ha fet,

y may rès per mi la apura.
 Ella'm fa anar a costura,
 ella'm fa anar al llitet,
 ella'm vol tant com pensava,
 y no he anyorat ni un día.
 ¡Lo petó que m'adormia!
 ¡Lo petó que'm despertava!
 Vostè, si nò's casa ab ella,
 tant rich y ab tant bonas joyas,
 podrà trovar altres noyas
 que fins beneeixin sa estrella,
 y's pot olvidar d'ells dos,
 y'ns pot olvidà a nosaltres,
 y pot trovà amor en altras,
 y pot esser fins ditxós,
 quant si jo a la Esperanseta
 perdés, com temiam ara...
 ¿Ahont pot trovà un'altre mare
 per dà a la pobre Enriqueta?

VENTU.

¡Filla meva del meu cor!

(*La besan*)

CARLOS.

¡No he vist nena més hermosa!

VENTU.

¡Bala de vidre!

CARLOS.

¡Preciosa!

Tú m'has apagat l'amor.

No tingas por; jo faré
 que'l papà fins content quedi.

VENTU.

Mentres que no'ns ho enredi
 un mal entès, tot va bé.

ENRI.

Miri que vindrà'n aviat.

CARLOS.

Allavors donchs conbinemho
 y entre tots tres preparemho.

VENTU.

¿Té un plan?

CARLOS.

Ja'l tinch combinat.

Lo primer de tot, vostè
 surti de casa, procura
 trovarlo a n'ell y detura
 lo cotxe ans d'entrà al carré.
 Un cop aturat, li diu

que vostè ha vist que la noya
 y jo, fem una tramoya
 que del cas dona'l motiu
 Lo cotxe'l deixan allà,
 perque figuri que jo
 no sentintne la remó
 cregui que no han de tornà.
 Vostè porta a n'ell aqui,
 li fa observà una estoneta
 lo que dihem jo y la Enriqueta
 y'l demés deixiho per mi.

VENTU. ¿Es di donchs qu'havèm d'espjarlos?

CARLOS. No ho deya aixís... per vostès.

VENTU. Si no vol cap mal entès
 parli clar sempre, don Carlos.

CARLOS. ¿Y ara ho ha entès?

VENTU. *(Se'n va)* Si senyó.

CARLOS. Donchs a ferho desseguida.

Tu, du la nina vestida *(A Enriqueta.)*
 y comensèm la funció. *(Enriqueta se'n va.)*

ESCENA XII

DON CARLOS

¿Es dir que per gratitut
 tots aqui's sacrificavan
 y aixis son deute'm pagavan?
 ¡No m'han de vence en virtut!
 Mori dins l'ànima meva
 aquest amor que naixía,
 ja que mal la estimaría
 si fes la desditxa séva;
 ja que per l'amor que sent
 lo meu cor, al pàlit lliri

emblema sols del martiri,
 prefereixo un pensament.
 Un pensament fixo en ella
 qu'això constantment li diga,
 y, sino estimada, amiga
 podrà endulsirne ma estrella,
 ¡Estrella qu'ha de brillar
 sobre un mar d'onas etèrnes!...
 No; hi haurà corrents internes;
 mes veuràn tranquil lo mar.
 Me repugna sols que jo ara,
 per salvats honr y vida,
 dega usar d'una mentida
 quant may l'he usada encara.
 No vacilèm, jo he trobat
 que's deu fé'l bé com se puga,
 y, mentida que al bé duga,
 val tant com una vritat.
 Comensèm donchs y endevant.
 ¡Jo ma ventura destrueixo!
 ¡Jo sols ruinas aquí deixo!...
 Però flors hi naixeràn.
 ¡Flors que sens dupte esperavan
 això en mon cor, per dí hermosas
 que hi ha ruinas més gloriosas
 que'l monument que formavan!

(Pausa.)

ESCENA XIII

DON CARLOS y ENRIQUETA

ENRI. La nina. *(Ab la nina vestida.)*
 CARLOS Donchs de seguida.
 ENRI. ¡Déu lo guart! Digas. ¡Ah! Així.
(Li fà fer un saludo.)

CARLOS. Cuita per si'l papà torna.
 ENRI. Ja ab en Ventura l'has vist.
 CARLOS. Donchs comensa. Tú, ab la nina,
 diràs ara lo qu'he dit
 quant al teatro'ns en anavam:
 que la vols casà ab un rich;
 qu'ella al cosinet estima,
 y vas seguint sempre així.

ENRI. Quant vostè vulga.

CARLOS Comensa.

(Enriqueta imita, en tot, lo final del segón acte.)

ESCENA XIV

*Los mateixos y DON. ANTÒN, VENTURA, CÉSAR, y
 ESPERANSA, qu'observan lo que passa en la escena,
 amagats darrera de un portier del fondo.*

ENRI. Mòlt bona nit.

CARLOS. ¡Bona nit!

VENTU. (¿Veu ara'l que jo li deya? *(A Antou.)*)

ANTÒN. (Calla.)

CARLOS. No't portas com creya,

ENRI. ¿Y això?

CARLOS, Fés di'l que t'he dit.

ENRI. ¿Veuhén que maca?

CARLOS Endavant.

ENRI. Sino qu'ara està tristeta
 perque la mamà Enriqueta
 l' hagut de renyar bastant.

CARLOS. ¿Y donchs y això? (Ja'ns escolta,
 vés un xiquet més depresa.)

*(Apart a Enriqueta, perque ell ha vist ja als que obser-
 vant.)*

- ENRI. Perque es dolenta.
- CARLOS. ¿Y pot ésser?
- ENRI. Si, senyor. Té culpa... y molta.
—A n'aquí vé un senyor rich
que la vol, y no l'admet,
perque estima a un cosinet
qu'es pobre y's diu Enrich;
però si'l senyor rich vé
y no li fas bona cara,
te mataré. ¡Lletjal! ¡Rara!
- VENTU. (¿Ho veu?) *(A don Antòn.)*
- ANTON. (¡Ni sé com pot sé!)
- CARLOS. Molt bé; ara, al arribà aquí,
donas a entendre en confiansa,
que, la nina, es la Esperansa,
y en César, lo seu cosí!
¿Ho tens entès?
- ENRI. Si senyó.
- CARLOS. Donchs a probarho y cuidado.
Si no fas bé, jo m'entado,
y, si ho fas bé, hi ha un bobó.
- ENRI. ¿Y d'ahont surtiré?
- CARLOS. D'aquí.
- TOTS. ¡Ah!
- (La dú al fondo y's trova ab tots, que entran.)*
- ANTON. ¡Don Carlos! Vostè...
- CARLOS. Creya
qu'era al teatro y ara deya...
- ANTON. ¡Està turbat! *(Pausa.)*
- CARLOS. Crech que sí.
Y si ab aquesta sorpresa
vol la sort que's desenredi,
ja no'm queda ara més medi
que dirli tot ab franquesa.
- ANTON. Ventura.

VENTU. Senyor.
 ANTÒN. Surt fora
 y treu la nena d'aquí.
 (*César y Esperansa ss'n van.*)

ENRI. (¿Nos surt prou bé?) (*A Ventura.*)
 VENTU. Crech que sí.
 ENRI. (¡Viva la princesa moral!)
 (*Se'n van.*)

ESCENA XV

DON CARLOS y DON ANTÒN

CARLOS. Só per natural poch doble
 y no vull disculpa en rès.
 Jo no hi estat ab vostès
 prou cavaller ni prou noble.
 A setse anys y quant a Rosas
 tranquil y ditxós vivía,
 vaig veure una noya un dia,
 enveja allí en las hermosas.
 Pero may tanta passió
 logrà ferla ma promesa,
 lo seu escut de noblesa
 s'oposava; entra ella y jo.
 S'oposava; mes— Si estimas,—
 me va dir ella,— ¡esperansa!
 l'amor al fi tot ho alcanza
 y tu, esperant, t'aproximas.—
 Y jo esperava, y ditxós
 ja aprop lo dols moment veyá,
 y, quant jo més prop m'hi creya
 va ser un altre l'espòs.
 ¡Iras del cell ¡Fer torment
 del goig més pur!... ¡Y com bruma,
 com fum, com rotllo d'escuma,

pèrdrel així en un moment!
 No podia ma conflansa
 morir aixís sens venjarse;
 que amor que no ha d'olvidarse,
 si pot es odi y venjansa.
 Y'm vaig venjar; quant podia
 feya que malehís sa estrella,
 fent que sempre vegés ella
 que amors a altrás mentía.
 En això, veig la Esperansa;
 en lo meu camí se posa;
 la veig bella, pura, hermosa,
 y la escullo... per venjansa.
 Un cop escullida així '
 he anat veent sa ànima bella.
 He vist que era cruel ma estrella
 ferli compartir ab mí...
 No he pogut; en ma consciencia
 lo remordiment naixía,
 y'l veyá de nit y dia
 matantme aquí ab sa presencia...
 Fins que... per salvar rahons,
 que sempre dar causan pena,
 aquí, ab la nina, a la nena
 feya fer indicacions,
 ab que dich que'l compromís
 vull desfer de la Esperansa.
 ¡No era amor, era venjansa,
 y may fora ab mí felís.

ANTÒN. ¡Oh! *(Plorant de goig.)*
 CARLOS. ¡Don Antòn! *(S'abrassan.)*
 ANTÒN. ¡Oh!
 CARLOS. ¿Què?
 ANTÒN. ¡Rel...
 ¡Que ditxós só!... ¡No n'hi ha d'altres!.,
 ¡Tenim la ditxa nosaltres
 y no li hem presa a vostè!...

ESCENA ULTIMA

Tots

- ESPE. ¡Papà! (*Surtint cada hu per distinta porta.*)
 ANTÒN. ¡Fills! (*No pot parlar d'emoció.*)
 CESAR. Tot lo suschcehit...
 ANTÓN. No: ja rès cal explicarlos
 Tot ho debèu a don Carlos.
 CARLOS. A la sort.
 ENRI. (*A la nina.*) (*A tú qu'ho has dit.*)
 VENTU. A n' al mal entès aquell
 que vostè aqui li ha explicat,
 y un mal entès ho ha arreglat,
 si un altre ha fet lo gavell.
 CARLOS. ¿Quí es lo rey moro?
 ENRI. 'L papà.
 (*Antòn se sorprèn.*)
 CARLOS. ¿Y Cide-Aley?
 ENRI. Es vostè.
 CARLOS. ¿Y'l princep Adel?
 ENRI. Tú. (*A César.*)
 CESAR. (*No entenentho.*) ¿Què?
 CARLOS. ¿Y la princesa?
 ENRI. Aquí està.
 CARLOS. ¿Y qu'havèm de fer?
 ENRI. Unirlos
 perque jamay la Esperansa
 puga morir d'anyoransa.
 CARLOS. ¿Y als del barco? (*Intenció entre ells.*)
 ENRI. Despedirlos.
 ANTÓN. Es quant no comprench això:
 La nina, un cuento, la noya,
 vostè que diu...

VENTU. (*Fent broma*) ¡Hi ha tramoya!

CARLOS. Ja'ns entenèm ella y jo.
¿Vritat, nena?

ENRI. Sí.

CARLOS 'L cert es
qu'això avuy la ditxa sella,
que jo ja he donat a n'ella,
per ell, l' anell de promès.
y qu'això durarà fins
al gran dia de la boda.

(*Lo festeig.*)

ENRI. Y ha de ser boda a la moda,
ab refresch, ball y arlequins.

VENTU. ¡Ajajà; balls de disfressa.
Així m'agradan, així.

ENRI. ¿Disfressa dius?

VENTU. L'arlequí ..

ENRI. Són de mantecado y fressa.

(*Tothom riu, menos los dos joves que festejan baix*)

VENTU. ¿Y bé y què hi ha? Un mal entès.
¿Veuhèn? Per xò es bò esplicarse.

ANTÒN. Ja comensan a venjarse

(*Pe'ls noys, que festejan.*)

CARLOS del temps que no s'han dit rès.
¡Ditxós ell qu'ab bona estrella
pot logrà al fi lo que voll!

VENTU. ¡Oh! Ell s'entén y balla sol.

ENRI. Pero ara ballarà ab ella.

TOTS ¡Ja, ja, ja, ja!!

CARLOS Molt ben dit;

ANTÒN. Molt ben dit; però això pesa,
y, si hem casat la promesa
hem d'acabar tot seguit.
Y acabèm, dient als senyors
que ells son llibres d'aplaudí...
¡pero si no ho fan!..

CARLOS ¡Oh! ¡Així

ja fa com ab los amors!

VENTU. Dons ja que vostè hi atina,

per no darlos tanta pena...

ANTÒN. Val més qu'ho digui la nena.

ENRI. Val més qu'ho digui la nina.

VENTU. Tinch pó qu'algun mal entès...

ANTÒN. Sí; y las cosas, no entenetse...

ENRI. Los ho dirà tot moventse,
perque, parlant, no diu rès.

(S'adelanta al prosceni y fa'l joch ab la nina)

VENTU. ¡Vejàm quina'n pensarà!

ENRI. Ja ho veuhen, donchs; si s'hi atina,

una nena, ab una nina,

quant vulga pot arreglà,

y en lloch de per agraphiment

casar per forsa a una noya,

si'ls ha agradat la tramoya,

aplaudeixin un moment.

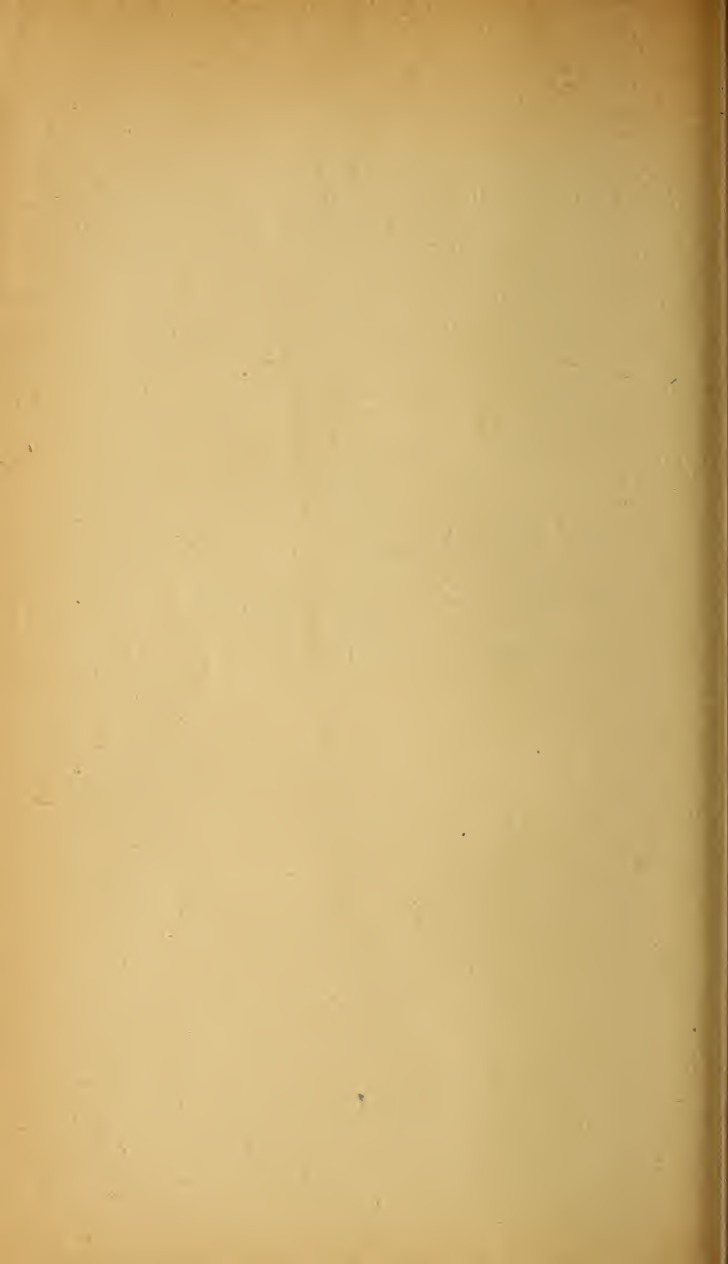
¿Ja han aplaudit?... Si; es vritat.

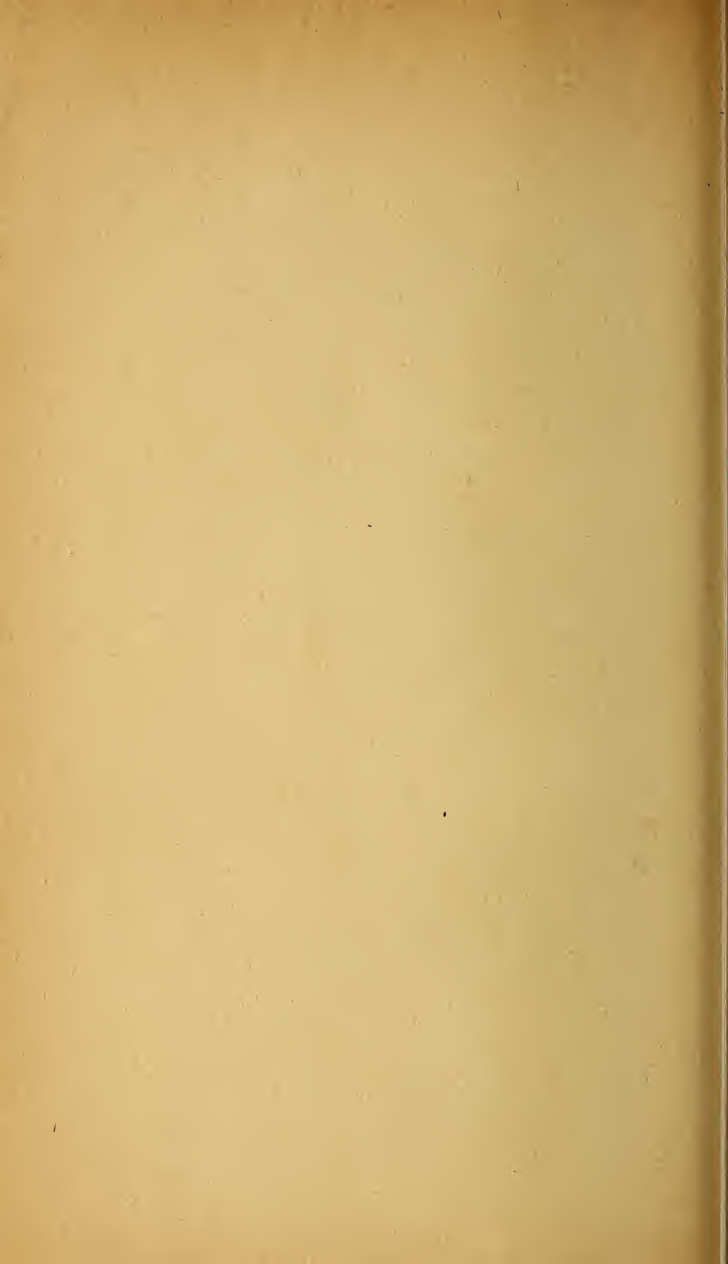
¿Y donchs?... ¿Còm es que estàs muda?

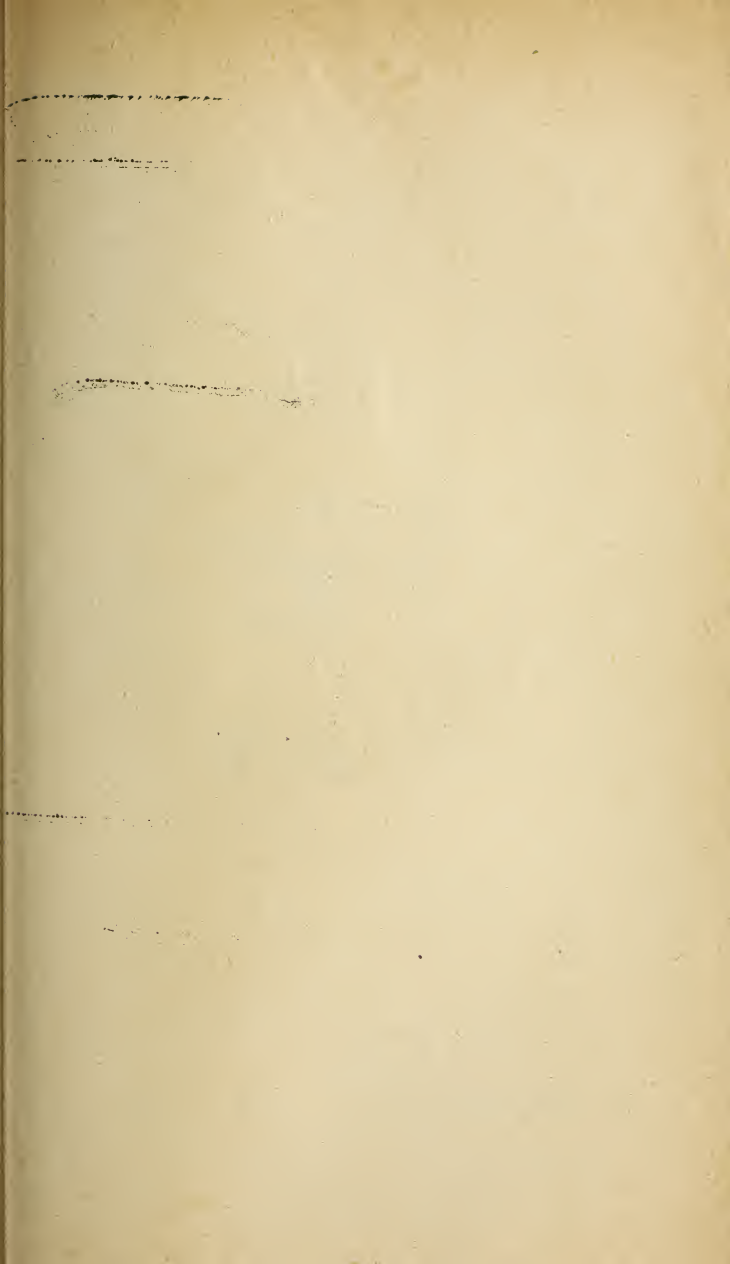
¿Volen fe'l favor?... Saluda.

¡Ahl ¿Veuhen? Ja ha saludat.

FÍ DE LA COMEDIA.

2 Pessetes